

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

Antonivs Florebellvs De Avctoritate Ecclesiæ, Ad Ampliss. virum Iacobum
Sadoletum, Episcopum Carpentoractensem, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ
Presbyterum Cardinalem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

774

ANTONIVS FLO-
REBELLVS DE AVCTORI-
TATE ECCLESIAE, AD AMPLIUS
virum Iacobum Sadoletum, Episcopum Carpe-
toracensem, Sanctae Romanae Ecclesiae
Presbyterum Cardinalem.

QUOD optare Sadolete antea, & precari à Deo Op-
Max. solebamus, ut huius proximi saeculi bellum, huius
ge omniū calamitosissimi, in quo & meum huius
per cognoui tuam, & mea mihi ipse sum contentio, et
nem aliquādo videremus, id superioribus diebus admirabili Dei
beneficio, incredibili & nostra & omniū laetitia factum est. Nam
cum id bellum nō modo extenuatum diuturnitate temporis
set, sed maiore etiam animorum contentione, quam videretur
antea, gereretur, iamque occasus Christiano nomini & ecclesiae
plane impendere videretur, incumbens etiam ad perniciem
nostram externis, eiusque potentissimis & crudelissimis hostibus
repente praeter spem atque expectationem nostram, Deo Ro-
gum inter se dissidentium animos ad consilia pacis & concordiae
flectente, tanti, tam diuturni, tam longe lateque diffusi inter-
dij scintillam reliquam nullam vidimus. Cuius divina benig-
tatis erga nos magnitudinem quae tanta ingenij praesentia
sit, aut tanta orationis vbertas, & dicendi vis assequi? Neque
enim hoc Dei erga nos beneficium ad res tantummodo huma-
nas, ad bona, fortunas, domicilia, ad libertatem, ad salutem
ad incolunitatem nostram obtinendam spectat, sed, ut ut
tū prudentissime iudicasti, ad religionem immortalitatem
aeternam, quae inde pendet, omnium salutem immortalitatem
pertinet. Quis enim ignorat intestinas haec Principum
Christianorum discordias, tanquam alimenta fuisse alterius
miserioris belli, quod cum sacrosanctis mysterijs, cum
oculmonijs, cum Dei Ecclesiae à turbulentis hominibus
primum est? Quis est, qui nesciat illud ea re auctum esse, quod

tantum malum aut exortum opprimere, aut latius serpens reprimere potuissent, & profectò nò noluisent, bello grauisimo implicatis de religione contentiones neque pro potestate discutere, neque Concilio ex auctoritate Pont. Max. conuocando federe potuerunt: quos nunc cum abiectis armis reconciliatos indare poterant: quos solùm sanctissimo federe, sed etiam nouæ affinitatis pacifice coniunctos esse videamus: quis dubitet, quin Deus, cum bellum quod inter homines gerebatur, extinxerit, hoc sit etiam, quod cum ipso geritur restincturus? Ac mihi quidem sepe ac multum non sine maximo animi dolore, de his Ecclesiæ scissidii cogitanti, illud minus mirum videri solet, extitisse seditionos quosdam homines, qui ocium & pacem Ecclesiæ perturbarent. Habuit enim ille perpetuus humani generis hostis paratos semper exitios aliquos, quibus ad excitandas seditiones iustitiam, & homines a vera religione abducendos ad quini stris & adulatoribus veteretur: neque ignoro, qui mores hominum sint, & quam grati iam pridem sacerdotum ordo inuidia laboret. Ac verò illud multò magis admirari soleo, quod cum isti nullam innocentia & sanctitatis opinionem haberent, non doctrina, non eloquentia excelleret, perinde tamen, ac si sanctissimi, doctissimi, eloquentissimi essent, quamplurimos deceperint. Quod ipsum tamen non tantoperè admirandum videretur, si leues tantum & imperitos quosdam homines induxissent. nunquàm enim imperita multitudo. constans, nunquam considerata, nunquam non & voluptatum appetens, & studiosa rerum nouarum fuit. Sed quod non paucos etiam, ex his, qui doctiores & grauiores esse videbantur, corruerint, atque vt ipsis potius, quam Ecclesiæ assentirentur, adduxerint: hoc verò multò admirabilius videtur, quod tamen ipsum, cum memoria vetera repeto, & humanorum malitiorum infirmitatem considero, admirari desino. Quid enim mediocriter eruditos homines labi mirum sit, cum vel sanctissimi viri, & longè omnium eruditissimi nonnullis in rebus errauerint? Aut quando vllæ in Ecclesia excitatæ seditiones sunt, quin earum aliqui docti quidem homines, sed doctrina ipsa infati & humane gloriæ cupidi, auctores extiterint? & ad eas augendas alios item non indoctos homines adiutores habuerint? Verùm & si hoc non ita mirandum, tamen magnoperè dolendam videtur, eos, quibus præstantiora quam multis aliis ingenta & maiorem rerum cognitionem Deus donauerit, diuinis abuti muneribus: cum meminisse deberent, ea se a Deo bonorum omnium largitore accepisse ad defendendam ipsius Ecclesiam, nò ad oppugnamdam: ad augendam religionem, non ad minuendam: ad fratres infirmiores fide & officio continendos, non ipsorum exemplo & auctoritate corrumpendos. Ipsi quidè, & si quod

Ccc 4 ad vi.

ad vitæ rationem, & præceptorum Dei observationem animi
 peccare nos perſepe, & de recto curriculo deſectere non cogi-
 mus: cum tamen nunquam non noſtrorum nos delictorum pe-
 nitentia, tamen quod ad fidem ſpectat, hoc gratiſſimo animo ex
 dem Dei erga nos beneficium agnoſcimus, quod in ſanctiſſimo
 parentis Eccleſiæ ſinu & complexu ita inhectemus, ut nulla poſſi-
 mus vi inde dimoueri atque abſtrahi. Illa nos in luctum educto
 cepit, in illius gremio & viuere, & mori delibetatum ac dictatum
 eſt. Atque vitam quanto ſtudio & pietate erga ſanctiſſimum
 parentem facenſi ferimur, tantum aduerſus hoſtes eius oppo-
 ſiti ac ſubſidij ferre in hoc tempore poſſemus. Sed tanto opti-
 mum fortiſſimo propugnatore munita eſt, eo, qui eſt eternum
 Dominus, cuius præſidium & miſericordia nec ſuperioribus
 temporibus deſuit, nec hoc tempore aut in poſterum totum
 deſutura eſt: Deinde multi ætate noſtra viri, pietate doctri-
 na eloquentiaque præſtantes, tecum vna pro illa fortiſſime pug-
 nant: quibus ego eſti ingenio ac doctrina longe inferior, (tan-
 tum perexigua in me ſunt) ſtudio tamen & voluntate par, ſi
 ipſe quoque Eccleſiæ propugnationem ſuſcipere, pro qua
 mortem etiam, ſi ita accidat, oppetere dubiter: cum pro æta-
 ri, ſit mortalem vitam cum immortalitate commutare. In
 præclaro & glorioſo certamine, eſti multi, ut dixi, ſtreſcentia
 & fortem operam nauant: tamen ut in præliis etiam finitæ
 viribus diſpares ſint, non propterea tamen qui inſirmiores ſunt
 ocioſos ſc. ſpectatores præbere reliquorum debent fortibus
 pugnantium: ita in hac dimicatione non vitæ quidem mor-
 talis, nec bonorum terreſtrium, ſed æternæ ſalutis regnique cele-
 ſtis, nec me, nec alium quæquam à pugnando & laborando di-
 rerrere debet aliorum maius ingenij robur, auctoritasque pro-
 ſtantia. Atque ego quam opportuna ſit, & quam ſuma hæc
 quam arx auctoritatis Eccleſiæ mecum reputans, ſic ſano in illa
 & diligenter muniatur, & fortiter defendatur, nullum poſſe
 mihi, nullum tutius ad omnes ſeditioſorum hominum impetu
 propugnaculum opponi. Nam alterum, quod eis obſectum
 ſacrarum literarum munimentum, id captioſis illi interpretati-
 onibus tanquam cuniculis ſolent ſuffodere, neque vilius hæc
 ſis teſtimonium diuinorum librorum tanquam telum in eos
 torquere, quin illud declinatione quadam effugere ſolent.
 Nil eſt enim hoc hominum genere captioſius, nihil in hæc
 giendi & elabendi ratione agilius. At verò ſi hoc conſtitueretur,
 teneatur Eccleſiam nunquam labi, nunquam in errore verſari
 poſſe, ſemper eam à diuino ſpiritu regi & gubernari, quæcumque
 ferè de re ſermo diſputatioque incidat, non poſſit dubium eſſe
 quid Eccleſia ipſa aut obſeruet, aut ſentiat: ita & obſectum

eius amentia facile conuincatur, & institutorum sanctitas, veritasque opinionum defendatur. Hoc igitur præsidium, Deo iuuante, munire instituiamus, quoad quidem facultas nostra feret, eo comito, vt cum Ecclesiam minimè errare potuisse constiterit, ne rudes quidem homines, ab istis, qui omnibus locis occurrunt, ad circumscribendum & decipiendum parati, facile contempant, & in errorem induci possint. Quem librum in tuo Sadoleto nominè edendum putauimus. Ad quem enim iustus hoc, quicquid est lucubrationis nostræ mitteremus, quàm ad eum, quem & propter summam vitæ integritatem, excellentemq; virtutem admiramur, & propter eximiam ac perpetuam erga nos beneuolentiam, singulari quodam amore, obseruantiaq; profequimur? A quo non indigni habiti, cuius & intima familiaritate fruere-mur, & præceptis institutisq; formaremur, vt alia tua erga nos merita sileamus, tantum tibi eo nomine debemus, quantum commemorare vix possumus. Huc accedit, vt de Ecclesia liber, ei iure optimo factis mittendus, qui cum in illa honore ac dignitate antecellat, eius auctoritatem non minore studio & pietate, quàm doctrina & eloquentia solitus est defendere. Id quod scripta longè grauissima declarant tua, quæ partim emissa iam à te, circumferuntur, partim nondum edita accuratius limantur. Et si autem intellego omnibus numeris absoluta esse debere, quæ ad te mittantur, tamen si in hoc minus iudicium meum tibi, at grata certa, vt spero, voluntas erga te, & animus erga communem omnium nostram patrem, pius probabitur.

Cum antequam Ecclesiæ causam agere incipiam, illud ab iis, quorum ad manus hæc nostra peruenient, deprecor, atque obsecro, vt tantisper dum ea perlegant, æquorum disceptatorum & iudicum personam induant, animi attentionem in cognoscendo, æquitatem adhibeant in iudicando. Neque enim leui de re agitur, sed nimirum omnium grauissima: quippe ex qua vel maximè salutis nostræ, & vitæ æternæ ratio apta atq; suspensa est. Nihil porro inquirendæ atque indagandæ veritati tam aduersarium est, quàm obrectandi cupiditas, quàm contradicendi pertinacia, quàm altercandi voluptas. Nam qui animos ad cognoscendum afferunt his motibus perturbatos, qui antequam contrariæ partis rationes cognouerint, iudicium fecerunt, & in eo pertinacissimè persistere constituerunt, eos nullius omnino quamuis gravis auctoritas, nullæ quamuis probabiles, quamuis firmæ, quamuis certæ rationes de sententia possint deducere. Hebetat enim eorum aciem iudicij contentiois studiū, & mentis, vt ita dicam, lumina obscurat illa refellendi, quicquid contra, quamuis probabiliter dicatur, peruersitas, quæ si in minimis rebus vituperatur, tanta in re non turpis modò, sed etiam perniciosa

ciofa est. Neque est, quod quinquam à dimittenda, quatenus
 te probauerit sententia pudor deterreat, si ratio eam, si veri
 conuellerit. Quid enim vnicuique aut veritate potius, aut falsitate
 & incolumitate sua antiquius esse debet? Equidem me & quos
 aduersariis, quod ad hunc locum attinet, disputari solent, non
 cognouisse arbitror, & tam perspicuas rationes allaturis
 spero, vt Ecclesie causam omnibus me probaturum esse credi
 dam, nisi si qui obstinatè cum illa bellum gerant, & inuicem
 tias inexpiabiles exerceant. Atq; hunc à me laborem futurum
 profiteor, non magis eorum causa, qui concordiam in me
 te nobiscum in Ecclesie communiōe permanent, quàm
 rum, qui ab aduersariis decepti, se à nobis remouerunt. Non
 nimium illi ob eam causam in eos odium concepinus. Sed
 propter memoriam preteritæ necessitudinis, tum ob spem
 concordie non & eos diligere & de ipsorum salute laborare
 solliciti esse non possumus. Sed iam rem ipsam aggrediamur,
 inde ordientes, vnde omnis disputationis initium duci debet,
 mum quid sit Ecclesia videamus. Ecclesia græcum vocabulum
 est, cui latinum nomen concio respondet. Significatur autem
 nomine populus alicuius scilicet, atque accipiendæ legum
 ob aliud aliquod negotium publicum vocatus, atque in
 locum congregatus: Nostri autem illud, sicuti alia multa
 cis mutati, & ad religionem nostram aptissimè transfere
 eorum multitudinem qui à Deo vocati, summi legum
 Christi religionem & disciplinam ascituerunt, Ecclesiam
 nârunt. Ea commodè ita definiti potest: vniuersitas hominum
 recta fide Christum colens, concordiam seruans, terrarum
 be diffusâ, successione perpetua. Fides autem est constantis
 ma mentis assensio eis omnibus, quæ hominibus sunt opus
 salutis causa diuinitus tradita. Huius sanctæ & religio
 ris originem non alienum est ab eo, de quo agitur, paulo
 repetere. Nam cum primorum parentum nostrorum culpa,
 Dei præcepto minime obtemperânt, in omnem posteritatem
 propagata, humano generi non solum immortalitatis spem, be
 tudinisq; præcidisset, verum etiam summas in hac vita ærum
 post mortem autem grauiora etiâ, eaq; æterna supplicia impo
 tasset: Deus pro sua summa clementia hominibus, statim cum
 mune illud natiumque peccatum, tum reliqua delicta omnia
 condonare, adeoq; placabilem se & lenem præbuit, vt quo
 gnosceret, filio suo non pepercerit. Ergo is cum redimendi
 ris humani maturitas fuit, è sinu patris in terra delapsus, ære
 mana natura diuinitati suæ mirabiliter copulata, in terris
 quandiu versatus, discussa perniciosorum errorum, superstitio
 rumq; caligine, salutarè hominibus, veteræ religionis lucem attulit.

& vitam consequenda immortalitatis demonstravit, atq; ad extremum morte sua peccatis illorū expiatis aditū eis in cælum patefecit. Quare omnes qui vel ante aduentum Christi diuinitus edocti, illum generis humani conseruatorē fore cognouerunt, eiq; tanto ante salutem suam cōmendarunt, vel postquam is homo factus est, hoc tam admirabile diuinæ clemētiæ beneficiū grato animo acceperunt, & liberatori suo rite initiati sunt, in hanc diuinam ciuitatē sunt ascripti, cuiuscunq; generis, nationis, ac gentis essent. Hæc n. ciuitas cūm ortu, tum diuturnitate par mundo ipse atq; æqualis est, neq; vt reliqui hominum conuentus, muro- rum quodam ambitu circumseribitur, ac ne alicuius quidē regio- nis finibus terminatur, sed ab ortu ad occasum patet, à meridie ad septentriones pertinet. Sæpe enim sacræ testantur literæ nō hos magis quam illos homines gratos Deo acceptosq; esse. Omnes il- lum saluos esse cupere, omniū salutis causa Christū esse mortuū. Nos tamen breuitatis causa testimoniū vnum alterumue dunta- xat ex sacris literis proferemus. Est igitur apud Malachiam sic: Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsq; ad occasum eius magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Item E- fias de ecclesia loquens: Latere sterilis, inquit, quæ non parit. Er- rumpe & clama, quæ non parturit: quoniam multi liberi defertæ magis, quam eius, quæ habet virum, dicit Dominus. Dilata locū tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende. Ne par- cas longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. Ad dexte- ram n. & leuam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates defertæ inhabitabit. Atq; has quidem sanctissimorum verum prædicationes ipse rerum exitus comprobauit. Cum n. dis- cipuli Domini, quibus de prædicando omnibus gentibus euan- gelio præceptum fuerat, prouincias inter se partiti essent, factum est, vt quas quisq; eorum gentes ac nationes adijisset, eas à simula- chrorū cultu ad veram Dei religionē & Christi fidē pari felicitate conuerteret. Atq; vt reliquos omittā, quorū hic ad Indos, ille ad Æthiopes, alius ad aliam gentē se contulit. Vnus Paulus Ara- biam, Iudeam, Samariam, Syriam, Asiam, Macedoniam, Græciā, Epirum, Illyricum, ipsam denique prouinciarum tum reginam Italiam, & urbem Romam totius fere terrarum orbis imperij do- minicium Christi religione gloriaque compleuit. Longum est e- numerare singulas nationes, quæ postquam Christi nomen incre- ditæ & celebrari cepit, eius religione ascita in Ecclesiam con- uerterunt. Illud tamen silentio minime præteriri potest, quod pa- nam nostrorum memoria contigit, ex quo vel maxime Dei bo- nitatis & clemētiæ in proferendis ecclesię suę finibus persōcta & declarata.

declarata est. Nam quas nationes maiores nostri non modo
 quam adierant, sed ne fama quidem cognouerant, ad eam
 pridem Christi euangelium & religio diuinitus penetrante
 populi moribus barbari, superstitione impij, multitudine
 merabiles, locis remotissimi luce veritatis oblata, ad verum
 colendum conuersi ecclesiam auerunt. Neq; aut regionum
 ginitas, aut interiecti oceani vastitas, aut ventorum
 statum magnitudo, aut insolita nauigandi ratio obstitit, qua
 nus illi quoq; celesti doctrina erudirentur, & diuinitus
 beneficiorum participes. Sed quamuis tam antiqua sit, tam
 ge late que pateat Catholica, que dicitur ecclesia, multitudine
 teriectis populis, qui aut Christum nondum colunt, aut
 corrupta & syncera fide colunt, minime coherere videtur
 ea multiplex tamen, sed singularis atq; vnica: de quo sancti
 illi Pontifices, qui ad Nicenum conciliū conuenerunt, vnā
 confenserunt, vnā esse confessi sanctam ecclesiam catholicam.
 Et sane cū ecclesia Christi corpus sit, & caput Christi ecclesia
 vt vnus ea capitis est corpus, ita vnus caput ille corpori
 esse est. Quem admodum autem ciuitas ex plurimis conuulsa
 ljs, quæ ad res suas obtinendas iure sunt ac legibus congregatæ,
 ita conuentus omnes hominum, vnū Deum, eūdemq; eum
 quamuis regionum locorumq; interuallis distent, confonit
 ter se vnus fidei religionisq; vinculo, hanc diuinam ciuitatem
 constituunt: que hoc terrestre domicilium incolens, tanquam
 altera parte responderet illi celesti beatissimarum mentium
 concilio, eisq; postquam hoc humili tanquam diuersione
 rit, ascribi, consociariq; expetit, sicuti quidem quamplurimū
 qui pie, sancteque vixerunt, in eum sunt iam pridem conuulsi
 beneficio ac munere recepti. Atque vt illius celestis ciuitatis
 multifariam distributi vnus princeps, moderator, acq; vnus
 est summus ac præpotens Deus, ita ecclesia hæc, de qua supra
 cum in plures ordines descripta sit, singulorum illa quidem
 num præfectos eos habet, quos à speculandi & custodiendi
 nere Episcopos appellamus: sub vno tamen tanquam in
 mus exercitus imperatore meret Jesu Christo, cuiusque
 cum infestissimo hostium genere, libidinibus, voluptatibus
 norum, diuitiarum, opum cupiditatibus, reliquisq; omni
 vitijs, quæ animis nostris interitum afferre possunt, contra
 bellum gerit: quo bello quicumque fidelem & strenuam
 nauarit, ei salutis æternæ & immortalitatis præmium
 est ac paratum. His de ecclesia præpositis, iam de eius aucto
 te disseramus, quo nullus fructuosior, neque hoc tempore
 necessarius locus tractari potest. Exorti enim quidam
 fra sunt, qui ecclesiæ auctoritatem & consensum inuoluunt

nemet aspernantur, atque repudiant. Etenim peruulgato more
 eorum, quicunque ab ea dissentire vnquam ausi sunt, illam iam
 pridem in maximis erroribus versatam esse confitentur, & veri-
 tatem et densissimis tenebris sua ipsorum opera erutam atque
 in locum prolata fuisse gloriantur: quos contra accurate a no-
 bis dilata est, vt Ecclesie auctoritatem aduersus ipsorum
 calumniam obrectationem que tueamur, & eorum disciplinam
 prauam ac perniciolam esse doceamus. Nos enim maiorum no-
 storum vestigijs insistentes, quos longe istis meliores & sapien-
 tiores fuisse non dubitamus, sanctissimam parentem nostram ea,
 qua decet, pietate veneramus, illi nos permitimus, illi credimus,
 illam audimus, illam secundum Deum ipsum veremur, que de
 diuinis rebus ipsa sentit, sentienda, que de humanis prescribit,
 facienda, que vetat, vitanda esse sine vlla dubitatione censemus,
 ab istis longe dissentientes, qui perinde ac si de anu aliqua delira,
 & superstitiosa, ac non de sapientissima Christi spona loqueren-
 tur, eam non modo errare posse insimulant, sed per multa etiam
 secula errauisse audent dicere. Qui primum bis impie faciunt. E-
 tenim de Deo ipso, non solum de ecclesia detrahunt. Huius enim
 auctoritatem imminuunt. Illius clementiam, sapientiam, iustitiam
 omnem tollunt. Nam quid tam alienum fingi potest a cura &
 prouidentia Dei, qua rebus ille humanis consulit? quid tam dis-
 simulatum cogitari ab illa eius admirabili clementia & misericor-
 dia, qua extremis mundi temporibus humanum genus filij sui
 sanguine redemit, quam vt tanta hominum multitudinis, quan-
 ta per hoc mille annos exiit, salutem neglexerit? Quid est
 porro, quod in Dei sapientiam minus cadat, quam inconstantia?
 quam mobilitas? quam consiliorum indies mutatio? Cuius au-
 tem inconstantia fuisse, cum homines summis superstitionum
 erroribus liberauisset, & ad veram religionem conuersos adopta-
 uisset, in tanto eos insistentes honore atque gratia repente sine
 causa destitueret ac deserere, & quasi liberalitatis ipsum & benefi-
 centia sue penitere cepisset, pati eos rursus diuelli a se, rursus
 perniciolorum errorum caligine inuolui, rursus in malorum dæ-
 monum potestatem dominationem que recidere? Postremo quid
 eodem iniustus, quid iniquus esset, si nos hoc demum tempore
 per istos interpretes tantarum rerum mytheria edocuisset, quæ
 patres & maiores nostros tam diu celatos voluisset? Nos illis vi-
 delicet probiores, nos innocetiores sumus: nos tanto Dei bene-
 dictio ac munere digniores? Quenam ista opinionum portenta
 sunt, que non solum res humanas permisceant, verum etiam De-
 um ipsum conuertant atque alium fingant, ex iusto iniquum, ex
 constantem mobilem, ex benigno immisericordem efficiant? Ille
 vero contra atque isti eum videri volunt, & summe semper iustus
 est,

est, & summe sapiens, & summe misericors: neque ecclesie salu-
 lutem vāquam negligit, neq; consilia indies mutat, nec hōi-
 bus, quā illos diligit, nulli, qui summe bonus est, iunget, nec
 saluos esse & beatos studet. Sed vt pressius ad hunc locum acci-
 mus, quid est cur cum euangelij sine vlla dubitatione cre-
 dum sit, non par Ecclesie fides habeatur? Num Christus euangeli-
 lia scripsit, num vt scriberentur ab alijs mandauit? Ille vni-
 literam ipse vllam reliquit: praecepta enim & instituta su-
 minum animis inscripsit, vt ab Hieremia praedictum erat, non
 tabulis consignauit, neque vt literis disciplina sua manente
 sed vt concionando praedicandoque per totum terrarum orbem
 diuulgaretur, Apostolis suis, discipulisque praecepit. Quod
 quidem illi libri statim sub eius ascensum in caelum scripti sunt,
 sed multis annis post, alijs alijs & temporibus, & locis, ac
 muni quidem Apostolorum consilio, sententiaque confecti sunt.
 Quae quidem argumento sunt, etiam si euangelij scripturae
 fuissent, manente tamen Ecclesiae consensu, sicut quidem con-
 sario mansurum fuit, ipsam quoque Christi religionem et do-
 plinam mansuram fuisse: quemadmodum ad quoddam tempus
 ante eorum librorum confectioem viget. Atque si in
 ecclesia consensus tantum habuisset auctoritatis & potestatis, vna
 la desideranda fuerit scriptura, cur editis euangelij manente
 auctoritas existimeretur ecclesiae? cum praeterquam quod
 eius fide imminuerit, tātum sit de ipsorum euangeliorum aucto-
 ritate detractus. Cur enim de rebus tam inopinatis, tam
 randis, tā non modo sensum, sed etiā intelligentiam, & cogita-
 nis humanę vim effugientibus, quatuor omnino eorū librorū au-
 ctoribus assentimur? cur neq; falso quicquam ab eis scriptū, nec
 postea seculis affictū, detractū, immutatū ab alijs inscriptū
 nisi quod, vt Augustinus ait, ecclesiae nos ea probatur aucto-
 ritas? Quod si ipsi euangeliorū scriptores paucis illis libris
 vniuersa religionis nostrae mysteria, omnes ritus, omnes caer-
 monias, cuncta sacerdotum mysteriorumq; solennia complecti se
 persecutos esse testificati fuissent: istorū causa ecclesiae cōsentio
 negligentū aliquanto probabilior videretur. Nunc aperte huius-
 nes admonuit nos, & testatū reliquit paucis illis literis
 attingisse se potius, quā sigillatim enarrauisse Christi Domini
 nostri acta. Est n. in extremo eius euangelio sic: Sunt autē
 multa, quae fecit Iesus, quae si scribantur per singula, nec
 dus caperet eos, qui scriberentur, libros. Testificatur quippe
 consulto a se fuisse praetermissa, quae non modo egisset, sed
 locus esset Iesus. In eius n. sermonibus & concionibus
 prodendis, multo plus operæ, quā in factis cōmemorandis
 sunt. Sed quid Ioannis testimonium profero: nōne Christus

aperet statim est, multa se spiritui diuino reliqua fecisse: cum ita dixit: Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Num potest igitur dubium esse, quin illis euangeliorum libri minime continentur vniuersa, quæ ad constituendam Ecclesiam, quæ ad fidem, quæ ad religionem, quæ ad ritus, ceterimoniasque pertineant: cum Christus ipse discrete neget se veritate omnem docuisse, sed venturum Spiritum sanctum esse: cuius assatu Apostolorum reliqua edocerentur omnia, quæ ipsi, eorumque deinceps successores per manus, vt ita dicam, ecclesie traderent. Atqui vbi illam multa per scripta sunt, quæ a se prætermissa Dominus, & spiritui diuino referuata esse dixit? Num eo commentariolo, qui acta Apostolorum inscribitur? At is non modo non reliquorū Apostolorum, sed ne ipsius quidem Pauli, de cuius vnius rebus gestis scriptus videtur, omnia acta complectitur. Num ergo pauculis illis Pauli, & Apostolorum aliorum quorundam epistolis continentur? Primum quis id plane cōpertum atque exploratum habet? Nusquam enim Paulus, nusquam reliqui earum auctores hoc scriptum reliquerunt: neque se epistolas illas eo consilio scripsisse sunt testati, quo omnia, quæ edocti à diuino spiritu fuissent, illis epistolis consignarent. Deinde quis ignorat, illas scriptas fuisse ad corrigendos conformandosque eorum mores, qui Christo initiati iam erant, & quæ ipsos credere & sentire oporteret, acceperant: ad stabilendam illorum conuentibus amicitiam atque concordiam: denique in eam potissimum sententiam conscriptas, quæ ipsorum, ad quos mitterebantur, temporis ratio postulabat: vt si quæ inter eos altercationes, controversiæ, amulationesque excitatæ fuissent, sedarentur: minus honeste & sancte viuerent, castigarentur: si à pseudo-prophetis abducti ac decepti fuissent, ad rectam fidem reuocarentur: si ad fungenda charitatis officia se gniore essent, incitarentur. Huiusmodi n. fere sunt illarum epistolarum argumenta. Scriptæ enim sunt vt dixi, ad eos, qui iam Christo crediderant, & quid credendum ac sentiendum esset tenebant. Id quod intelligi licet ex ipsis epistolis: tametsi multa quoque, vel dicam plurima, in illis receditiora attingi solent. Sed quæ illis literis significabantur interdum potius, quæ explicabantur, ea iisdem Apostoli, quum cōuentibus aliquæ Christianorum hominum adissent, vberius docere, & alia præterea multa tradere, viua, vt dici solet, voce, consueuerant. Id quod indicat ille ex epistola Pauli ad Thessalonicenses locus: Ita que fratres stete, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Quibus verbis significat illis se tradidisse nonnulla, quæ non scripsisset. Idem ad Corinthios scribit: Cetera, cum venero, disponam. Et alio loco: Laudo autem vos fratres inquit, quod per omnia mei memores estis, & sic tradidi.

tradidi vobis, instituta mea tenetis. Timotheo vero scribens
 igitur, inquit, mi fili confortare in gratia, quæ est in Christo
 & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidei
 hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ea certe, quæ
 Theſſalonicenſi Eccleſiæ ſe tradidiſſe ſignificat, tum inſtituta
 ſe, cum Corinthum veniſſet, ac traditurum Corinthiis polli-
 tur, ſcripta nuſquam ſunt: ſicut ne illa quidem, quæ Timotheo
 ab ipſo accepiſſe ſcribit, neque omnino aliquis eorum, quæ
 multis ab ſe peragratis locis docuerat, conſtituerat, præter
 Quod vero Timotheo præcipit ut illa, quæ ab ipſo didicerat,
 neos homines edoceat, alijs eadem deinceps traditurum
 ex eo intelligi licet multis de rebus, quæ literis mandata
 rant, edoctam ab Apoſtoliſ recentem illam Eccleſiam ſibi
 Apoſtolorum ſucceſſores Episcopos ab eis accepta ipſi tradidit
 ceſſoribus ſuis Eccleſiæ quæ tradiderat: Id quod cum in
 le vir ſanctiſſimus, in eis libris, quos aduerſus hæreſes conſcrip-
 tum alijs locupletiffimi auctores multi teſtati ſunt: non præ-
 ſtulos in eccleſiæ tanquam theſaurum, diuitias conſtituit
 riæ ſuæ doctrinæque cœleſtis: vnde perpetua ſucceſſorum
 deinceps Episcoporum diſpenſatione omnis veritas præſer-
 Itaque doctrinam illam inſtitutionemque Apoſtolicam, certam
 mam veritatis regulam Apoſtoli & fidei normam conſtituit,
 ab ea inſtitutione recedi prohibuit, etiam ſi angeli cœleſtes
 ter docerent. Sic enim ad Galatas ſcripſit: Cæterum etiam
 aut angelus è cœlo, prædicauerit vobis euangelium præter
 quod prædicauimus vobis, anathema ſit. Quem admodum
 diximus, & nunc iterum dico, ſi quis vobis prædicauerit euangeli-
 um præter id, quod accepit, anathema ſit. Non dixit, ſi
 vos docuerit, aliter quam Matthæus, aut Lucas, aut Marcus
 aut Ioannes ſcripſit, ſcripturus è eſt, aut aliter quam ipſi ſcripſerunt.
 Nullius ſcripti ille euangelij, nullius epistolæ mentionem
 Quid ergo ait præter id, quod prædicauimus vobis, hoc eſt
 liter quam coram vos docuimus, & concionando tradidimus vo-
 bis: & præter id, quod accepit, hoc eſt audiuiſtis, & coram
 dicentiſ à nobis. Si igitur Chriſtus cum diſcipulos ſuos inſtituit
 per multa reticuit, quæ ſpiritu ſancto reſeruanda putauit:
 omnia quidem, quæ illos docuit, literarum monumenta ad
 ſacris hiſtoriz ſcriptoribus ſunt mandata: ſi ne Apoſtoli quæ
 quæ aut à Chriſto acceperant, aut à ſpiritu ſancto habuerant,
 ſcriptura perſequi ſingula curauerunt: ſed ex ijs, quæ dicitur
 quædam ſine ſcripto aliquo eccleſiæ tradiderunt: non omnia
 re poſita forent, aſſentiri nos Eccleſiæ, cuiusque teſtimonio
 re, tum Chriſtus, tum Apoſtoli diuino aſſati ſpiritu reſerua-
 Nunc

Nam futurum erat, vt ecclesia ea, quæ accepisset, non fideliter retineret, cur non aut Christus disciplinam suam mandari literarum monumentis iubebat? aut Spiritus sanctus Apostolos monebat, vt scribendo potius, quàm concionando ecclesiam erudirent? Nonne ægeligentes euangeliorū scriptores fuerint, inconsiderari Apostoli, Christus improvidus, Spiritus sanctus futurorū ignarus? si istos obrectatores ecclesie audiamus? Quod si quis etiam pertrahatur contendet, nihil in sacris libris omnino prætermissum fuisse, quod ab homine Christiano sentiendū atq; tenendum sit: ita tamen concedere cogetur aliquē esse corū librorū interpretem oportere. Etenim si aut corū scriptores adhuc viuerent, aut illi vocales essent, ac se ipsos quotiescūq; aliqua de re altercatio oriretur, explanare possent alium profecto interpretem nullum requirerent. Nunc auctoribus mortuis, vel potius meliore & beatiore vita fruentibus, nullam illi libri possunt explicandi sui causa vocem mittere. Muri enim atque elingues sunt, quare interpretem & tanquam lumen desiderant: vt quæ obscure posita in eis sunt, declarantur, quæ ambigue, distinguantur, quæ præcise & nimis breuiter, dilarentur: postremo vt quæ pugnare nonnunquā videntur, consentire ea inter se & congruere perspicuū ac planum fiat. Hoc autē interpretandi & explanandi munus non erunt profecto tam impudentes aduersarij, qui Ecclesie id eripere conentur, etiam si ad Pontificem Max. eiusq; consiliū pertinere negauerint: quippe qui vt reliqua fere huiusmodi hominū genera, hostes se illius sanctissime sedis profitentur acerrimos. Atqui frustra hoc munere Ecclesia fungatur, nisi Spiritus sanctus ei semper adsit, qui illum errare nunquam sinat. Non est autē consentaneū Spiritum sanctū, qui minime labi patitur ecclesiam in sacris interpretandis literis, pati eandē tamen superstitione opprimi, & vanis ac diuinorū librorum sententiæ repugnantib. opinionib. imbui. Non in hic illo minus turpis, nec minus perniciosus Ecclesie error sit: haec quo minime volunt, reuoluntur. Sequitur enim, vt etiam si quid Ecclesia teneat, quod non sacrarum literarum testimonijs confirmari posse videatur, eam tamen hallucinari nequam putandū sit. Nefas n. id profecto est suspicari: neq; dubitandum est, quin sententiam illam Ecclesia ab Apostolis ipsis veritatem omnem diuinitus edoctis acceptam retinuerit. Quam multa enim sunt, quæ minime in controuersiam vocantur, cum tamen veteres nulla profert ex sacris literis possint testimonia. Vbi enim scriptum est Spiritū sanctum ex patre simul & filio procedere? Id tamen ne Lutherus quidem aut quisquam alius ex aduersarijs in dubium reuocauit. Quid? Mariam sanctissimam Domini nostri matrem post caelestem illū partū, nullos liberos genuisse, virginē perpetuo mansisse: ecquo loco scriptū est? nullo profecto. Id tamē

D d d Eccle-

Ecclesia credit, neq; ab ipsius consensu hac de re nisi auctori-
 sentire. Quid? infantes pueros Christo initiari posse non ad-
 scriptum est? ne hoc quidem: eos tamen Ecclesia initiandos
 fuit, ipsi etiam approbantib; aduersarijs, qui de hoc ipso
 xime cum Anabaptistis dissident. Quid? eos quos semel hinc
 prauis de religione opinionib; infecti, & eare ab Ecclesia dis-
 ti Christo initiauerint, iterum initiari non licere? nullum ad-
 quidem habetur in sacris libris. Quod si confessione ipsorum
 uersariorum constat, & hæc & alia multa, quæ hominibus
 no suscipienda atq; credenda sunt, minime scripta esse, non
 terti coguntur standum esse iudicio & consensu Ecclesie
 non omnes illius opinioniones & decreta perspicuis diuini
 brorum testimonijs comprobentur? Aut si errare illam
 stimant, cur tantis de rebus fidem illi sine dubitatione
 dam putant? Quid? quod si hac Ecclesia condicione
 possit, omnium conciliorum acta & decreta infirmare
 ruant? Quid enim asserti potest, eor si Ecclesia errore
 non illi etiam sacerdotes, qui ad ea concilia conueniunt,
 & de rebus ad fidem ac religionem pertinentibus non solent
 bernationem Ecclesie, perperam statuere, & indite
 Nihil igitur actum fuerit Nicæno illo trecentorum & deinceps
 cto patrum concilio, nihil Chalcedonensi, nihil ijs, quæ in
 Constantinopoli, tot alijs in locis fuerunt habita, quæ
 rotius Christiani nominis communia exierunt: partim
 ius nationis propria: partim ex medio quodam genere
 actis in dubium reuocatis, quæ, bone Deus, ecclesie
 quæ nox, quæ tenebræ offundentur? quippe omnes enim,
 iam inde ab excessu Christi fuerunt, impiorum & turbulenta
 hominum disciplina, illorum conciliorum decreta & auctorita-
 te refutata atque extincta reuiuiscere poterunt: atq; adeo
 lijs temporib; reuiuiscunt: cum nunquam leues & sedulo
 nes defecturi sint, qui commutationem rerum cupido
 vel honoris vel gloriæ opportunâ, & eorum quorum dignitate
 uideant, inuilem fore sperent. Existat igitur aliquis, qui
 gma defendens patrem filio maiorem esse dicat. Quid hæc
 so homini respondebis? Num illum ab eo furere Niteno
 auctoritate concilij deterrebis? at ille nihil sibi illius ob-
 stititatem, aut decreta dicat: & in eo sese reuoluet
 bit, quod, cum uniuersa Ecclesia errare possit, multo facilius
 sacerdotes, minima Ecclesie particula, labi falliq; potest
 ba etiam Christi secū facere dicet, quib; patre maiorem
 fessus est. An distingues, & quæ sic illorum uerborum
 docebis? At is ea uerba mordicus, ut aiunt, tenebit: neque
 terpretatione esse opus: plana, aperta, perspicua esse uoluit

par. An proferendis alijs ex sacra historia locis illum refelles? Ac
 nullum proferre poteris tam apertum, tam facilem ad intelli-
 gendum locum, quin ille sese explicet, eiusq; loci sententiam ca-
 ptiolè aliqua & callida interpretatione nihil aduerfari conten-
 da opinari fux. Nihil est enim hoc hominum genere pertinaci-
 us, nihil plerumq; veritatis, & captiosius. Nec vero vllum pravi
 alicuius dogmatis auctorem tam sacrarum literarum imperitum,
 ac tam rudem accepimus fuisse, qui non aliquibus cum aliorum
 auctororum librorum, tum ipsorum euangeliorum verbis impiam
 opinionem suam confirmare, & vt ita dicam, fuleire conaretur.
 Equidem nemini diuinorum librorum vel nomen sanctius, vel
 auctoritatem grauiorem, quam mihi videri arbitror: neque hoc,
 quod timide sum dicturus, ita accipi velim, quasi aut eorum fi-
 dem eleuare, aut homines ab illorum lectione velim detertere.
 Non sum tam impius, ne tam imprudens quidem. Tamen hoc
 dico, nisi verissima eorum librorum interpret existimeretur Eccle-
 sia, siq; eius in illis enodandis explanandisq; auctoritas, vt debet,
 grauiuscula, nihil fide nostra futurum iustabilis, nihil opinionibus
 marabilibus. Etenim sacra, quæ vt sunt, ita appellantur litera,
 sunt ille quidem ab hominibus diuino ipso exceptæ dictante spi-
 ritu, neq; illis quicquam esse potest auctoritate grauius, veritate
 sincerius: ad quas si quis intelligendas interprete ac duce vtatur
 Ecclesia, offendere ac labi nunquam possit. Verum si quis vastum
 hoc & scopulosum, vt ita dicam, mare infirmo consilijs ingenij
 sui nauigio ingrediaur, & in Ecclesiam tanquam in clarissimos
 septentriones inimice intruens, cursum se ex sententia confectu-
 rum, deis portum peruenturum esse confidat, is modo ad scopu-
 los appellatur, modo ad vada & breuia adhaerescat. Nihil eo est
 mari spee tranquillius, nihil remere ingredienti reuera pericu-
 losius. Neq; alia profecto causa est, cur iam inde ab ortu religio-
 nis nostræ tam multi non modo illiterati homines atq; hebetes,
 sed summi ingenijs, & summa doctrina præditi naufragia fece-
 rint, & horum studiorum tanquam gurgitibus voragibusque
 demerit sint: nisi quod ingenia sua magnopere mirantes, auctori-
 tatem Ecclesie contemneres, non vt meliores fierent, sed vt ma-
 iorem sibi eruditionis & sapientie gloriam compararent, ad hæc se
 studia conferebant. Sed vt eo referat se, vnde est digressa, oratio,
 si, quæ concilij omnibus acta, decreta, dijudicata fuerint, in cō-
 trouersia vocabuntur, si ea firma, si rata non erunt: quod certe fu-
 tura est nisi grauis Ecclesie habeatur auctoritas, non hæc obscure o-
 mnia, controuersa, dubia, incognita, incerta erunt? Nonne refra-
 ctæ tanquam impietatis claustris repente sediuiosorum hominū a-
 gmina in Ecclesiam erumpent: noui eā inuadent Atrij, noui se in-
 ferant Eunomij, noui existēt Macedonij, noui exorietur Pelagij,
 D d d 2 noui

noui Sabellij volitabunt. Quid igitur istorum opinione, vel
 pla magis impium, vel exitu magis periculolum fingi possit
 Ecclesiam errare posse tam temere imprudenterque conueni
 Qui si humanis rationibus conuinci se, & resurari minime
 entur, ne Christi quidem & Apostolorum auctoritate, de heresi
 praua impiaque sententia depellantur: An non Christus vna
 discipulis suis, hoc est vna cum Ecclesia se cominorauerit
 mansurum vsque ad consummationem seculi spondidit. Vnde
 idem discipulos suos paulo ante obitum suum hac est con
 sololatus: Ego rogabo, inquit, patrem, & alium paraclitum
 bir vobis, vt maneat vobiscum in aeternum, spiritum enim
 Quod cum discipulis suis promittebat, non illis duritiam
 na cum eo discubuerant, promittebat, sed cum tunc nihil
 ia illius versabatur animo, pollicebatur Ecclesiae. Illi enim
 ad tempus victuri. Hec autem vsque ad consummationem, na
 xit, seculi erat permansura. Quid ille gentium Doctor, eccle
 vas, euangelij tuba, columen Ecclesiae Paulus, qui in caelis
 cerat, quae in terris expromeret: nonne priore ad Timotheum
 pistola tantam Ecclesiae auctoritatem attribuit, vt eam firmam
 tum & columnam veritatis appellet: Cuius igitur infirmitas
 sciret autem immo vero cuius impietatis, fidem Ecclesiae
 lica abrogare, eamque insimulare iam pridem erroribus
 tam, & anilibus infectam superstitionibus fuisse: quam Christus
 nunquam deserit, nunquam relinquit: quam Spiritus sanctus
 spiritus inquam veritatis afflare, fouere, vegetare nunquam
 nit? quam Apostolus columnam, firmamentum, roborem
 nominare non dubitat: quae si iam diu errauisset, aut conuulsa
 rare posse censeatur, non solum de eius auctoritate, sed etiam
 et angeliorum fide, de diuina clementia, sapientia, iustitia de
 hatur: euangeliorum auctores, Apostoli, Christus ipse, & Spiritus
 sanctus culpam grauissimam non effugiant: omnium denique
 conciliorum actis rescissis, summa disciplina, religio, iustitia
 torum, perturbatio: summa diuinarum & humanarum rerum
 mium confusio consequatur? His rationibus rectissime
 conuicti aduersarij concedant profecto necesse est esse quoniam
 rore duci posse Catholicam Ecclesiam. Verum aliam quoniam
 ipsi commentitiam Ecclesiam, cum a vera deficiunt, necesse
 millem illi ciuitati Platonice introduunt. Ex quibus si quis
 sciteretur, quenam ea sit, & quibus regionibus tam diu ab
 cognitaque latuerit, nonne ipsos pudere commentorum
 oporteat? Negarunt eorum nonnulli illos, qui delinunt esse
 in Ecclesia numerandos: quo quid imperitius dici poterit
 insita omnium animis Ecclesiae notione alienius: Quis ecclesiam
 Ecclesiam dici audit, non cetum omnium Christo inuenerit

intelligitur sunt in eis plurimi non iusti plane, non continentes,
 non integri. Esto, quotus enim quisq; non interdum delinquit?
 non aliquando ab religione officij declinat? nunquā in hoc tam
 lubrico ite mortalis curriculo plabitur? Si dixerimus inquit lo-
 annes, quoniam peccatū non habemus, ipsi nos seducimus, & ve-
 ritas in nobis non est. Quid? ecclesia non quotidie Deū precatur,
 ut sibi debita, hoc est peccata sua cōdonet ac remittat? & quidē il-
 la precandi formula ab ipso est Christo Domino nostro cōposita.
 Quid? Paulus, non ea epistola, quę est ad Corinthios, Corinthio-
 rum Ecclesie mores & vitia, seuerissima oratione reprehendit,
 cum eam tamen epistolam Ecclesie Corinthiorum inscripserit?
 Quid? ea, quam ad Hebręos scripsit, nonne cū illa verba ex Deu-
 teronomio protulisset, Dominus iudicabit populum suū, adiun-
 xit horrendū est incidere in manus Dei viuētis: quos autem ter-
 rebat: quib. metū iniiciebat: nonne delinquentib. atq; improbis
 eos tamen ipsos quoq; Dei populū appellat. Quid sibi autē illæ
 Domini nostri similitudines volunt, regnū cęlorū (sic n. appella-
 re solent ecclesiā) modo decē virginib. partim fatuis, partim
 sapientib. comparātis: modo verriculo pisces bonos & malos cō-
 munit modo segeti tritico lolioq; permixte? Quid aliud intelli-
 gi voluit, nisi eam ex duob. hominū generib. constare esse, & cō-
 stantē, vno eorū, quos electos vocamus: altero eorū, quos reie-
 ctos dicere possumus, qui scelerū suorū æterna sunt supplicia de-
 pealuri: quos tamen, quoad viuunt, non ex hac Ecclesia sua eijcit,
 non exterminat mitis & misericors Dominus: sed retinet, & vt ad
 recte viuendū preceptisq; suis obtemperandū conuertantur, ex-
 optat. Is etiā, qui dixit, nolle se mortē peccatoris, sed vt conuer-
 tatur & uiuat. Quo ergo tēpore boni separabuntur ab improbis?
 quando hic delectus habebitur? Tū, quum summus ille & extre-
 mus dies venerit, quo iudiciū de vniuerso genere humano futurū
 est. Tum n. omnes vite & factorū suorū rationem dabunt. Tum
 lolia à tritico seceruetur. Tū fatue virgines segregabuntur à sa-
 pientib. Tū pisces nequam à suauib. discernentur. Tum paleis, vt
 Ioannes inquit Baptista, cōbustis triticiū ipsum in horreo recon-
 datur. Quod si ex solis electis Ecclesia constaret, ne infrequēs ad-
 modū esset: Multi n. vt est in sacris literis, sunt vocari, pauci vero
 electi. Deinde nulla satis certa nota agnosci posset, quo enim si-
 gno ij, qui salui futuri sunt, ab eis internoscentur, qui sint propter
 ipsorum scelera ad inferos detrudendi? cū nec simulata vitæ san-
 ctitas facile diiudicetur à vera: & eorū, qui impure ac flagitiose ad
 quoddam tempus vixerint, nonnulli ad bonam se, vt dicitur, fru-
 gū recipere soleant, atq; ex pristinis vitijs diuino auxilio emer-
 sissent, commētie specimen possit, & integritatis existant? contraq; qui
 peccante aliquā diu vixerint, non raro immutentur, & antea cō-
 d d d 3 vitam

vitam retexant? Atqui Ecclesia non eiusmodi esse debet, ut
 ignoretur, & aspectum ac sensum effugiat: sed aspectabilis
 omnibus nota: quo concilia conuocari atque haberi possint reman-
 bus Ecclesie postulanti. quo omnes, qui saluos esse se cupi-
 unt, ad eam communem parentem, quoniam ea, & ubi sit, nouerint, ad illam
 congregari, cui consentire, cuius auctoritate se qui, pro qua
 stare cōmoris dissensionibus debeant: id quod tanti reuerentia
 priano, & alijs viris sanctissimis credimus, ut qui ab ea se
 sit, quamuis pie atque integre viuere, quamuis constantem
 foriter pro Dei religione emori videatur, tamen saluati-
 lumis esse nequeat. Quid, quod si in uera ecclesia igno-
 ralis, qualē eam nonnulli finxerunt, ne singulares quoslibet
 sua, que illius partes sunt, & tanquam mēbra, nota sunt esse
 & notas esse, & quibusdam ex causis nonnunquam ad illam
 ipse nos docuit. Si peccauerit inquit, in te frater tuus, tran-
 gue eum inter te, & ipsum solum, si te audierit, lacrimas ac-
 tuum. Sin autē te non audierit: adhibe tecum adhuc unum aut
 os: ut in ore duorum, aut trium testimonium consistat omne uerū. Quod
 si nō audierit eos, dic Ecclesie. Quod si Ecclesia non audierit
 tibi uelut Ethnicus & publicanus. Cuiusmodi Ecclesia ad
 defendendā que reſe causa Dominus noster iubet si ignorat
 aliquam, atque incognitā, & eiusmodi, que ex innotentibus
 xat, aut certe electis hominibus constet: At ad eā, que notata
 quo pacto aspirare quicquā possit: que puram in quantum
 disciplinā & instituta retineat: oprime. Verū fac imperitiam
 piam ac rudem hominem consilium cepisse: deſerere ad illam
 querimoniam suam. Qui statuerit poterit, num pura ritē
 lij disciplina ab illo cetero retineatur suo? Nā qui hoc vel aliud
 pendere, vel exploratē iudicare possit: is nec modicam
 ctus, & valde sapiens sit necesse est. Quid igitur agat? quid
 capiat? Nēpe conueniendus illi prius, & consilium ducendum
 ex istis uerissimis, ut sibi uidentur, euāgeliorum interpretibus
 erudiatur, & discat, ea ne, quā adire uelit, Ecclesia uera, an
 rum cōuentus sit. Fac tanti esse ad quos potissimum in
 disciplinæ causa se conferet? neque, n. inter se de hac partem
 sentiunt: sed uehementer digladiantur & pugnant, dum
 puriores nimirum & doctiores uideri uolunt: qua de
 sensione alio agitur loco. Nunc concedant necesse est
 de illa Ecclesia minime locutum esse: quā ipsi sibi in
 tione depinxerūt: sed de ea quā omnes nouerint, que certis
 sistat, que cogi, que adiri possit: ex qua ne illi quidē conueni-
 pellendi & eijciendi sint, qui interdū peccent, & in
 fratres suos. Nā quod ecclesia Catholica, sancta, &
 solet: admonendi sunt imperitiores homines, eius que

recti vii sit, ac significatio. Nam primis illis Ecclesie tempori-
 bus facti vocabantur, quicunq; Christo nomen dedissent, eius-
 que Ecclesie ascripti fuissent. Inducant id verba illa ex extrema
 Pauli ad Philippenses epistola: Salutate omnem sanctum in Chri-
 sto Iesu. Et illa ex inscriptione prioris ad Corinthios epistola:
 Ecclesie Dei, quae est Corinthi sanctificatis per Christum Iesum
 vocatis sanctis. Sanctos vocat Apostolus, qui Christi cultum ac
 religionem asceuerant: tamen ex illis multi minus sancte inte-
 greque vivebant: id quod ex grauisimis eius licet obiurgatio-
 nibus intelligi. Ideo autem a Paulo, tum ab alijs antiquis
 auctoribus Christiani homines hac insigni appellatione hone-
 stabantur, quod semel certe cum se Christo deuouerant, remissis
 sibi & condonatis omnibus sceleribus & peccatis, quae ante san-
 ctissimum illud caelestis militie sacramentum commiserant, iusti
 & sancti effecti erant. Ecclesia item vacare macula, & ruga dici-
 tur: non quia peccatorum sordibus inquinati in ea permulti in-
 sunt: sed quod eorum fides nulla prauarum opinionum labe asper-
 sa infectaque est. quanquam illo vniuersi generis humani iudicio
 facto proborum illud hominum electorumq; concilium, omni-
 bus delictorum sordibus expiatis expers macularum omnino ruga-
 rumq; futurum est, de qua nimirum tam casta, tam pura, tam munda
 Ecclesia Paulus ea, quae est ad Ephesos epistola mentione his
 verbis facit: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit
 Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, vt illam sanctificaret
 mandaram lanacro aquae, per verbum, vt adhiberet eam sibi ipsi
 gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut
 quicquam eiusmodi: sed vt esset sancta & irreprehensibilis. Ve-
 rum eos de ea in praesentia loquimur: quam Christus tum reti
 in mare isto cuiusque generis pisces inclusos continenti: tum
 decem virginum choro, quarum quinque fatuae erant, totidem
 sapientes: tum tritici segeti lolio distinctae similem esse dixit: de
 ea, quae nondum aut pro fide & recte factis praeium accepit:
 aut pro delictis supplicium, ac poenam subiit: quae in hac mortali
 vita stipendia merere: quae in acie stare, quae pugnare dicitur:
 quae fidei vinculo longe arctissimo capiti suo Christo annectitur.
 Cuius fidei tanta vis est, ac tanta dignitas: vt ne eos quidem, qui
 delinquere soleant: quibus illa modo infir, Spiritus ille diuinus
 indignos ducat, quibus munerum & donorum suorum vtiatur
 dispensatoribus: quorum opera, & ministerio vel peccatis homi-
 na liberet, per aquae primum salutaris immersionem, iterum &
 lapsus per solennem delictorum confessionem: vel caelesti eos
 cibo reficiat: vel afflatu suo corroboret ac confirmet: vel matri-
 monij fructu sociatos non dissolubilibus vinculis astringat: vel
 afflicto morbo sacri vnctione olei lustrat atque expiet. Quod

Ddd 4 si pro.

si propter ministrorum indignitatem diuina essent irrita
 inania munera: nimis iniqua profecto & dura Ecclesie con-
 statueretur: neque id esset magis sacerdotibus ipsi, quam
 quis, capiosum. Constituta igitur non humanis solum argu-
 tis, sed diuinis etiam testimonijs auctoritate Catholice Ec-
 clesie, quam nec errare ipsam vnquam posse, nec alios in erro-
 rem impellere demonstratum est: omnes, quae cuiquam offensa
 sent, errorum tenebrae facile discutiantur & euanciscant: Ita
 do animus & mens semper ad columnam illam & firmamentum
 veritatis Ecclesiam referatur. Vt enim lydio lapide autem
 ratur, & probum ab adulterino facile intetoscitur: ita de
 de sincerum, quid instituto rectum sit, quid contra, et
 sensu, consuetudineque intelligitur, ac sine vilo errore
 rur. Cum enim quid illa sentiat, & quae instituta teneat, au-
 uertitur: quid probandum, aut faciendum: quid rursus de-
 dum, aut fugiendum sit: obscurum nemini esse potest. Sed
 perfacilis haec obseruatio atque animaduersio videtur: tamen
 nouarum disciplinarum auctores homines fere esse solent
 astuti, callidi, ad decipiendos incautos & credulos homines
 gulari quodam artificio eruditi: ac modo religionis, modestie
 probitatis, beniuolentiae etiam, in eos, quos inducere vult
 mulatione se insinuant: modo eloquentia, & disputandi en-
 tatione, & sacrarum literarum locis capiosius interpretari
 ciant, vt probabilia eorum dogmata, & ad reprehendenda
 ficilia videantur: ad eorum dolos, insidiasque vitandas pro-
 culi magnitudine animo paratum vnum quemque, & in tanta
 se oportet. Non enim fortunae illi nostras nobis eripere, nos
 non hac terrestri patria eijcere nos conantur: non exilium
 ni, non honori, non libertati, non huic mortali vix insulam
 parant: quae tamen si nobis eripere conarentur, eorum periculi
 consilij obuiam iremus. Verum non ea petunt: at multo ma-
 ra & veriora bona petunt. Id agunt, id moluntur, vt ea conuen-
 nos Christi Dei nostri & conseruatoris abducant: vt ex huius-
 cillimae parentis Ecclesiae auellant: vt ex caelestis domicilij
 turbent. Agitur fides: agitur religio: in qua spes omnis & terra
 aeterna salutis, immortalitatis, felicitatis nostra sita & locata
 Agitur, vtrum Dei filij, fratres Christi, mentium beatitudinem
 coaerces, caeli incolae simus: an tam ingentium atque ad-
 mium bonorum spe assequendorum deieci aeterna aequa
 impiorum supplicia subeamus? Quamobrem ad inquirendum
 dere, adesse animo oportet: si qua in re ad credendum
 tiendum minimè procliuem esse conuenit: id quod, serpe
 pientis est habitum, in hac longe omnium maxima cauitum
 consideratissimi esse debemus. Sed quo aduersus fraudes
 socia
 moral.

los callidissimorum & maxime insidiosorum hominum muni-
 tiores & cautiore simus: illa semper Domini nostri oracula in
 animo nobis & in intimis sensibus herere, & infixata esse debent.
 Is enim de salute nostra sanctissimo suo sanguine redempta solli-
 citus futurum prospiciens: ut in Ecclesia sua pseudopropheta &
 pseudoapostoli omni tempore existerent, sedulo nos diligenter
 prae-mouit, ut ab hoc hominum genere caueremus: ne nos
 simulata eorum pietate induci, ne apposta ad fallendum oratio-
 ne decipi sineremus: ne illis fidem haberemus: ne si mirabilia
 quidem facinora ac praeter naturam efficerent: Tunc si quis vo-
 bus, inquit, dixerit, ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Sur-
 gent enim pseudo-christi & pseudo-propheta, & dabunt signa ma-
 gna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam
 electi. Ecce praedixi vobis. Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto
 est, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere. Pseudo-
 christos & pseudo-prophetas Dominus appellat turbulentos ho-
 mines commentitionum dogmatum auctores, & prauarum di-
 scipularum magistros: qui cum a Christo defecerint, eius tam-
 en Apostolos se, & spiritus diuini interpretes esse ementiuntur:
 quorum furori obnoxiam fore Ecclesiam praedicit. Tunc si quis,
 inquit, vobis dixerit, ecce hic Christus, aut illic, nolite credere.
 Quam aperte, cum imitatus eorum orationem est, tum etiam arro-
 gantiam expressit? Semper hic eorum mos & consuetudo fuit, ut
 Christum alibi negarent esse, quam vbi cum ipsi monstrarent, ac
 docerent: ut se verius sentire, quam vniuersam ab ipsis dissen-
 tientem Ecclesiam dicerent: ut etiam si vno tempore quam-
 plurimi existerent quam maxime distracti inter se opinionibus
 & sententijs, vnus tamen quisque eorum disciplinam suam reli-
 quis omnibus rectiorem, sanctiorem, cum Christi disciplina in-
 firmiusque coniunctiorem, & sibi ipsi persuasum haberet, & ceteris
 persuadere conareret. An non nostris quoque temporibus anim-
 aduertere licet huius generis hominum spiritus atque insolentiam?
 Quid enim Lutherani? nonne certos se esse Christi inter-
 nuncios, veros Euangeliorum interpretes gloriantur? solis sibi
 Christum notu, solis singulari atque eximio Dei beneficio omnia,
 quae maiores nostri ignorauerint, cognita atque comperta? Non-
 ne iam diu latentem atque abditam veritatem sua ipsorum opera
 patefaciam atque illustratam dicunt fuisse? & humanum genus
 putamus & inueteratis erroribus liberatu? Haec illi quidem glo-
 riam reliquorum more pseudoprophetarum solent. At vanae ipso-
 rum & subdole orationi Dominus assentiri nos vetat: Nolite
 inquit, credere. Num verbis tantum? imo ne ostentis quidem
 neque prodigijs. Sequitur, Ecce praedixi vobis, hoc est, praemonui
 vobis nempe ut ab eis caueretis: ne vos magnificis & speciosis ec-

rum dictis, neu admirabilibus factis in errore & fraude in
 pelli patiamini. Addit, si ergo dixerint vobis, ecce in deserto
 nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Quam acri-
 ter, quam accurate præcipit, atque inculcat nobis, vt ne fallat
 eorum & insidiosa oratione moueamur: vt ipsum nec in folio
 dine ac desertis locis latitantem: nec in tenebris atque nigra
 abstrusum credamus esse: sed in clarissima luce affidite, & in
 Ecclesiæ suæ frequentia cōmorantem? Quid hac admiratione
 Domini amantius? quid prædicatione porro verius discipuli?
 Nōne simul ac ille in cœlum remigravit, ea quæ de nouo do-
 gmatū auctoribus vaticinatus fuerat, continuū encheren? Vt
 primum Simon ille Samarites exortus est, quod prodigium
 Deus? quod portentum? qua superbia? qua arrogantia? qua
 etiam summum Deum existimari voluerit, & arrium magnum
 præstigijs beneficijq; perfecerit, vt complures decepti diuini-
 lum amicerent honoribus. Hic princeps Ecclesiæ nouam pa-
 ne constitutam vexare cepit, & tanquam fax festinoniam plu-
 marum fuit. Huic enim nec arrogantia, nec impietas in
 discipulus eius successit Menander, à quo Menandriana erudit
 hæresis. Ex eodem fonte manarunt Saturniniani ille Antiochenus,
 cuius sectatores Saturniniani sunt vocati, & Alexandrinus Bal-
 des, qui cum nouarum ipsi quoque sectarum principes esse tra-
 lent, noua opinionum portenta commenti sunt. His Gaudens
 signi admodum titulo successerunt, quorū auctor fertur esse
 Carpocrates, quorū disciplinam memoriæ proditum esse in
 flagitiosam: nomini minimè congruentem fuisse: quamque
 sunt, qui Gnosticos à Carpocratianis separant. In eadem Bona-
 niana hæresi post Cerinthus fuit: tamen noua is quædam expe-
 maximè impia dogmata introduxit. Huius autem & superuacua
 omnium absurda & detestanda commenta Valentini nouo vo-
 cibus fabulisq; confictis innouauit. Cuius ita inventorum aucto-
 Ptolemæus & Secundus fuerunt, vt nonnulla ipsi quorū membra
 pepererint. Exiterat autem iam ante illa impurorum doctrinam
 secta, quæ sibi à Nicolao vno ex illis, qui ab Apollonia mense
 fuerunt diaconi, nomen imposuerat: cum eum tantum magister
 illius disciplinæ nequaquam auctorem fuisse quidam scriptura
 reliquerint. Fuerant etiam Hebionite auctore Hebione, quorū
 propter inopiam & imbecillitatem mentis illa fertur appellata
 maximè conuenisse. Inde alie exortæ sunt hæreses, quarum
 auctores Cerdon, & qui huic successit Marcion Ponticus, Marcio-
 nionis discipulus Apelles fuerunt, quorum sectatores sunt Cer-
 doniani Marcionitæ, Apellitæ nominati. Securus est Tade-
 nus, Encratitarum, vt quidam putant, auctor hæreses, qui
 cum Iustini Martyris doctissimi & sanctissimi viri discipulus
 fuit.

fuisse, tanti doctoris disciplinam dedecorans; Cerdonis & Valeriani dogmata renouauit. Post hunc Montanus exortus est, quo nullum terribius monstrum fingi potuit. Is fidem & auctoritatem superioribus omnibus derogans, spiritum illum sanctum se esse predicare ausus est, quem Christus venturum, & discipulis suis omnia, quae ipse reticuisset, enunciatum promiserat. Itaque inuenta sua non mediocriter commendare conabatur: quippe quae Spiritus diuini oracula existimari volebat. Atque illa tantae ostentatione tam stolidam, non multos modò ab Ecclesia segregauit, sed funestis sacris suis vel maximum piis omnibus odium infamiamque conlauit. Fecit Montani tam insignis & plane incredibilis arrogantia, vel dicam insania, ut praeter eius sectam illi ignobiles admodum & contempti fuisse videantur, Quintilianum, Artotyritam, Alogiani Helcheseita, Theodotiani, & qui auctore Nouato Nouatiani dicti sunt: quanquam ne hi quidem mediocriter arrogantes fuisse videri possunt, qui sibi ingrem Catharorum, hoc est mundorum titulum vendicauerunt, & qui Catharis splendore nominis inferiores esse noluerunt, Apollolici. Cum tot tamque impiae seditionum hominum factioses Ecclesiam vexauissent, ac tandem aliquando eam confitri & conuiescere oporteret, noua excitata seditio est. Exiit enim Perla quidam, cuius sectam securis Manichaeorum nomen ex eorum auctore inditum est. Is disciplinam quandam ex insans nefariisque commentis temperauit: quae partim ipse coninxerat, partim à superioribus acceperat. Huius quoque terribiti monstri furore perditum infecta Dei fuit Ecclesia. Praeterea Sabellium, Paulum Samosatenum relinquo, & Paulianae disciplinae Photinum defensorem acerrimum. Omitto Nestorium atque Eutychem, illum Nestorianae, hunc Eutychianae sectae principem. Ad Arrium venio, qui maius etiam quam superiores omnes in Ecclesia incendium excitauit: quod quidem non Alexandriam & Aegyptum modò, verum etiam Asiam, Bithyniam, Thraciam, Graeciam, & magnam occidentis partem contigit: cum illius impiae opiniones non solum maximarum quarundam & primariorum ciuitatum Episcopi comprobarent: sed Romani quoque Imperatores Constantius, & post eum Valens acerrimè pertinacissimeque defenderent: adeò ut dissentientes Episcopos, proscriptionibus, vinculis, relegationibusque multarent. quo factum est, ut vniuersa Ecclesia diuulsimè omni crudelitatis genere vexaretur. Diuisa post tam turbulenta & frequens Arrii secta est. Succedentes enim Arrio Eunomius, Macedoniusque: Constantinopolitanus Pontifex, & Aetius, illius disciplinam variè immutatam studiosissime defendentes: ita nouae seditiones atque haereses Eunomiana, Macedoniana,

Aetia,

Arriana, illis sunt auctoribus concitata. Ex eodem fonte Arriana impictatis vberissimo Apollinaris quoque suam habilitatur nefariam impiamque sententiam. Nec verò præceduntur ociosi illi & desides Euehetæ, propter insignem conciplicatam superstitione crudelitatem: quos ferunt non dignitæ, ut oportuerat, habuisse orandi Deum, agendique tempora: sed sine intermissione vlla ne de quotidiano quidem laborantes, precari Deum solitos fuisse: quem illis exortum superstitionem potius quædam Christi & Apostoli veritate rectè intellecta attulerant: quibus credulitate nimia perhorunt, qui nudis semper pedibus ingredi sunt. Iohis, cum illis præceptum fuisse accepissent. Donatus initio se ab Ecclesiataxat separarat. Pòst multis quoque erroribus imbutus suam in Africa maximè frequentauit, cui Catholica Ecclesiam nomen non dubitauit imponere. Priscillianus inde in Hispania Gnosticorum & Manicheorum portenta permiscuit: & aliqdam de suo attulit. Ira disciplina quædam varia, multiplex inuolastrosa constata est. Multa & varia post Hieronymi, Augustiniquæ temporibus, Ioviniano, Luciferio, Vigilantio, Heliano, Pelagio ducibus impiorum hominum factiones Ecclesiam miserunt: ex quibus Pelagiana factio tum ob frequentiam, tum etiam propter Cælestij, qui illius tanquam signiferæ insignem doctrinam atque eloquentiam, maximè nobilitate ad quas propulandas, duo illi summi & sanctissimi viri, Hieronymus, Augustinusque, neruos omnes ingenij & eloquij contulerunt. Ex his igitur iam totæ tam turbulenti, quam in Ecclesia extiterunt, seditionibus, satis opinor intelligitur verum illud Domini nostri de futuris pseudo prophetis extitisse. Nos quidem per paucas commemorauimus, præsertim ut prætermittendas putauimus: non solum ut faceret ecclesiæ cureremus: sed etiam quòd propè infinitum videtur hæc recensere. Id quod vel ex eo conijci licet, quòd Augustinus eo libro, quem de hæresibus scripsit, centum propè hæreticorum quæ ad illud tempus post Christi in cælum ascensum extiterunt. Intererant autem anni tum circiter quadringenti inter Christi ortum, & illam, qua Augustinus vixit, ætatem. Cùm autem mille & quingenti iam amplius anni ad hæc tempora, à die Christi intercesserint, existimari hinc licet, quantum plerumque doprophete seditionum concitatores extiterint inter hæc centum amplius annos, quot ab Augustini ætate ad hoc tempus præterierunt: præsertim cùm tantum iam pridem de tempore ac pietate erga Deum remissum atque imminutum sit, quamprimum illis quadringentis annis pubescerent (ut ita dicam) Eusebia, quibus vsque eò religio viguit: ut cùm homines à Christi ortu

tu, omni calamitatum & suppliciorum genere persepe deterreantur, inuenirentur tamen non dicam aliquam multi, sed aegre interdum hominum cuiusque generis, ætatisque maxima, quæ certatim ad exquisita supplicia subeunda concurrerent potius, quam à Christo defliserent. Quod si hæc Ecclesia condicio fuit, ut omni ferè tempore huiusmodi in illa dissidia & seditione existerent: quid est, quod quisquam miretur hanc aratè sua turbulenta tempestatem nonnullorum furore excitatam fuisse? cuius quæ causa ut commoueretur, extiterint, pauld post exponemus. Nunc illud confirmare non dubitamus, huiusmodi Ecclesie perturbationes probis & constantibus hominibus propè exoptandas esse. Ut enim cum ab iis, qui apertè hostes sunt religionis nostræ, Ecclesia oppugnatur, qui minis suppliciorumq; propositis minime exterrantur, eorum fortitudo & virtus à Deo cognoscitur & probatur: ita commotis huiusmodi tumultibus intestinis, & vexata domesticorum hostium dolis turbulentisque consiliis Ecclesie, qui prudentiam in cognoscendis insidiis, consilium in cauendis, constantiam in tuenda Ecclesie causa, quamuis multis ab ea deficientibus adhibuerit, is à Deo facillè in optimam partem cognoscitur eius virtus, grauitas, fides: quo perturbator est Ecclesie status, hoc cum insignis magna, tam ipsi est Deo gratior atque acceptior. Itaque Paulus epistola ad Corinthios: Oportet, inquit, hæreses esse, ut probati manifesti fiant in vobis. Sed ut ad hanc (quæ temporibus nostris exorta est) Lutheranam hæresin veniamus, reperat vusquisque memoria obsecro illa verissima Christi Domini nostri anguria de pleudochristis & pseudoprophets futuris, & ipsius amantissima præcepta recorderetur. Ita subdola istorum oratio & speciosa vocabula plus valebunt ad detegendas insidias, quam ad occultandas. Deinde reminiscatur & cogitet ante hos à Luthero concitatos tumultus, quinam esset status Ecclesie. Erat enim si non à bellis vel localibus, vel externis, at ab huiusmodi cerè seditionibus & turbis tranquillius maximè & quietus, confutata enim impetratq; damnata Constantiensi illo concilio Ioannis Viceli, Ioannis Husi, & Pragenfis Hieronymi, trium turbulentissimorum hominum disciplina, sedatisque eis discordiis, quæ diu Ecclesiam perturbabant: Omnes iam occidentis & Septentrionum Ecclesie Italiae, Siciliae, Hispaniae, Britanniae, Galliae, Germaniae, Pannoniae, Sarmatiae, Noruegiae, Gotthiae, Suetiae mirabiliter inter se consentiebant. Nulla omnino inter eas erat dissensio, nulla controuersia, nulla varietas, de mysteriorum vi atq; numero: de sacrificio: de tercio animorum receptaculo ad expianda delicta constituto: de ratione confitentorum peccatorum de venerandis iis, qui caelestium concilio ascripti fuissent: de co-

de co-

de eorum imaginibus: de vita cœlibe sacerdotum: de principibus
 & iure Sedis Apostolicæ, omnes vnũ idemq; sentientes: Quæ
 etiam vniuersa Græcorum gens, & Asiaticæ Ecclesiæ sedes, p
 stinis controuersis ad Sedis Romanæ auctoritatem referunt
 quod idem Armeniorum natio fecerat. Non solum autem Ec
 clesiæ constituta concordia coaluerat: sed iam etiam patre me
 moria, vt supra demonstrauius, augeri propagariq; coepit,
 cùm quidem diuinctissimæ gentes eam terrarum ortus sumas
 incolentes, quam maiores nostri ne habitabilem quiescere
 putauerunt: Christi religionem, & ipsam Ecclesiæ Romanæ
 plinam diuino instincta spiritu asciauerunt. Hic Ecclesiæ
 tus, hæc tranquillitas, hæc quies: cùm exortus est Lutherus
 tantam Christiani nominis pacem turbaret, conlenitio
 meret: qui elatus superbia (quæ omnis mater impietatis
 impulsus odio: quod iam diu in Pontifices Romanos eorum
 continebat, repente suæ venenum impietatis euomit. Eam
 bulentiam impiamq; disciplinam cum vita licentia, quam Lib
 dicatoribus largitur: tum verò ordinis sacerdotum grauis & no
 terata inuidia studiosis rerum nouarum hominibus commo
 uit. Nactus est autem tempus ad excitandam in Ecclesiâ
 nem opportunum atq; idoneum, propter intestinas regum
 cipumq; discordias. Inuentorum porò suorum eos habuit
 los, consiliorumq; adiutores, qui non modò illius assidua
 & impietatem assecuti: quod tamen vix fieri posse videbatur,
 rum etiam superârunt. Ita repente Christianâ disciplinam
 mutare atque dissoluere, Pontificum Romanorum leges
 gare, maiorum instituta conuellere, diuina denique & diuina
 omnia miscere, perturbare, confundere aggressus est, Christus
 pus Ecclesiâ discidit, ex Christiano populo concordiam
 lit, Sacerdotum inuidiam inflammavit atque auxit. Germani
 maximam partem à piorum concilio separauit, reliquas
 nes sollicitare non desit. Hæc ne obsecro cuiquam sanæ
 eo auctore accidisse possunt videri, qui, vt Apostolus inquit, p
 cis est non dissensionis Deus: cui nihil quiete gratius, nihil
 cordia acceptius, nihil mirua populi sui inter se charitate
 uolentiaque iucundius. Potest ne dubium esse, quin per
 Ecclesiæ hostis Saan, per hos satellites & administratores
 has tantas turbas seditionesque commouerit? De quibus
 si quis etiam dubitet, num dubitare diuini potest, im
 mum retulerit ad eas calamitates, quæ propter turbas
 Lutheri consilia fortissimæ illi, & quondam maxime
 tioni incederunt? Etenim cogiter, quoties eius genti populi
 ob hæc dissidia ad arma icurrunt: quoties inter se collatis
 dimicant: quoties campi humani sanguinis effusione re
 dunt.

hinc: memoria repetat reliqua ciuiliū disensionū da-
 mina ac detrimenta, incursiones, vastitates, depopulationes-
 que agrorum, oppidorū direptiones atque incendia. Veniant
 illi in mentem immania illa facinora, quæ non ad hominū
 inuicem, sed ad ipsius Dei contemptiōem à religioſis homi-
 nibus edita atque parata ſunt. Sanctiſſima templa & conti-
 nentes illi ſacerdotum domus compluribus in locis ab impia
 illa Lutheri manu primū expilata atque direpta, poſt aut in-
 ſammata, atque à fundamentis diruta, aut certe fugatis inde
 ierificiſſis ſacerdotibus peruata: virgines Deo dicatae aut
 expulſæ, aut ex ſanctiſſimis adytis ac penetralibus abſtractæ ad
 nefandas libidines, inceſtasque nuptias. Quæ ego vidi terri-
 mi belli & barbarico quodam furore geſti veſtigia, cum pro-
 xima ſcitare per Heluetios iter facerem: quo motore ſum af-
 ſectus, cum oculis paſſim ruinae templorum atque ædium ſacra-
 riarum occurrerent: cum imagines d-uorum omnium dele-
 ras: cum illius ſanctiſſimæ crucis, quæ Chriſtum pro ſalute no-
 ſtra morientem ſuſtinuit, monumenta fracta vbiq; proſtra-
 ta, conculcata, conſpicerem: quo horrore perſuſus ſum, cum
 animū viciffim, & templum quoddam pagi Tigurini prima-
 riam, ſi illud templum nominari fas eſt, ſuſtinuiſſem me in-
 gredi, vt oculis ſubijcerem ea, quæ credere audita non pote-
 ram: quæ tū mihi ſpecies: quam tetra: quam horribilis ob-
 ſecta eſt: cum diu contemplans niſquam vllum aræ veſtigium
 alpicere potui, nullum veſtem, nullum ornatum, nullum lumen,
 nihil denique templi ſimile, præter tectum ac parietes, & pauca
 ſubſella, vt ipſa etiam barbararum efferarumq; gentium delu-
 bra maiorem religionis ſpeciem habere non dubitem. Nihil ho-
 rum, ita Deus mihi propitiſſus ſit, à me fingitur, nihil oratione
 maſus ſit, quam quantum re ipſa ſit. Nota hæc ſunt & peruagata
 & illaſtria, neque aut teſtimonium cuiuſquam deſiderant ad pro-
 bandum, aut orationis copiam ad augendum. Quo enim pacto
 illa negantur: quæ ne pro rerum quidem atrocitate ſatis dignè
 deplorare quiſquam poſſit: Erit ne igitur quiſquam tam ſul-
 tur, tam à ſanitate alienus, qui tantorum malorum, tam gra-
 uium calamitatum, tam impioꝝ inauditorumque facinorum
 recordans illud ſibi diuiniſ ſpecioſis nominibus veritatis & do-
 ctinæ Euangelicæ patiatur: non facta verbis potiora ad iudi-
 candum exiſtinet: vereatur ne Spiritus ſanctus Lutherum ad
 has commouendas diſſenſiones impulerit: Quæ porro iſtorum
 impudentia eſt: qui tantorum facinorum ſibi conſeji, tamen
 contenticulis ſuis Catholicæ audent Eccleſiæ nomen impone-
 re: Vt omittam illa, quæ geſſerunt. Quid Eccleſiam Dei ter-
 ritarum orbis angulo inclulam & abditam eſſe cenſent: Vbi
 igitur

igitur illa sanctissimorum varum oracula, qui eam toto terrarum orbe diffusam fore toties cecinerunt: Vbi Dei promissa, Abraham & Iacob polliciti benedictum iri omnibus gentibus, terrarum, & futurum semen eorum sicut harenam maris & palustrem terrarum, & propagatum iri ad orientem & occidentem, septentrionem ac meridiem? Quid: quod ne tota quidem illa natio ab Ecclesia defecit, magna eius pars singulari Dei beneficio ab hac pestifera tegra inuolutaque permansit: sunt eius adhuc gentes vniuersissimi Principes: sunt viri doctissimi: sunt populi plurimi: sunt dei religionisque colentes, eiusque propugnatores, vniuersi defensores acerrimi: quorum religio, grauitas, sapientia eminenter atque elucet magis, quanto se finitimarum eorum dissimiliores praeberunt. Heluetiorum quidem natio circumsisa in partes duas sit, ea, quae in Ecclesia permansit, tantum pietatis odium praeseferit, ut non modo fortunas & constantiam subidia, sed vitam etiam, & sanguinem potius, quam vestri cultum abiectura esse videatur. Sunt haec impietatis Lutheri, totius Lutheranae disciplinae argumenta imprimis probabilia. At verò illud vel maxime ad rem pertinet percipi clari & equare, eoque nam Ecclesia Catholica fuerit tot seculis, antequam Lutherus natus esset. Hinc enim facile quiuis eius disciplinam, prauam, falsam, ac pestiferam esse percipiet, nisi prauis iam antea opinionibus ita corruptus sit, ut à veritate cognoscenda penitus abhorreat. Quæramus igitur ex istis, vlla ne ante Lutherum Ecclesia fuerit: alterutrum respondeant necesse est, aut existant illam antea penitus & deletam, hoc denum tempore Lutheri opera reuixisse: aut pusillum aliquem gregem tanquam Lutheranae Ecclesiae seminarium mox futurum extitisse superioribus saeculis: Si occidisse illam funditus & euanuisse responderint, vbi illa Christi promissa se vsque ad consummationem & finem saeculi vna cum Ecclesia sua permansurum: vbi illa tanta fundamentorum Ecclesiae firmitas, quae ut Dominus in Euangelio iacuit, ne inferorum quidem portae possint labefactae vnoquam conuellerent? quae sunt autem inferorum portae, nisi haereticorum? clarè verò illa fundata super sedem Apostolicam fuerit, si mille abhinc & eò amplius annis, nulli ea sede Pontifices rectè & de sentientes sederint: si & ipsi superstitiosi atque impij homines, & cuncta vna cum eis à fidei veritate abstrauerint Ecclesiam. In superioribus temporibus semper exiguum aliquam fundam dixerint fuisse, quae Lutheri disciplinam tantò ante, quam rerum natura esset, probaret: istuc arisolari & diuinare est: vbi exclamare omittam & requirere, vbi vaticinationes sanctissimorum varum? vbi Dei pollicitationes de Ecclesia tantarum regionum spatio immensa, hominum multitudine propè

aita: Nam quæro, quænam hæc Luthero astipulantium turba fuerit: cur non nominant: cur non proferunt? Deinde, si singulari Dei beneficio ipsi minimè errabant, vtrum animaduertebant esse alios, an non? Si non, igitur ipsi quoque errabant, (nam ipsorum fides & vitæ instituta aliorum dissimilia fuissent) et ex ipso profecto, quantoperè errarent cæteri, cognouissent. Ergo ipsi quidem ex cæteris piorum erant: ita funditus Ecclesia remissa ac deleta erat, quo nihil magis nefandum atque indignum dici potest. Sin autem id animaduertebant, cur non erant ipsos cæteris indicabant? Quid, eo ex grege nemo nunquàm potuit, nunquam veritatem patefacere, nunquam indicare prædictam illam disciplinam auius est? Cur non humano generi tam inueteratos errores eripere curauit? Cur hoc venturi Lutheri beneficium esse maluit, quam suum? Si gloriam contemebat, tam erat durus, tam immisericors, tam maleuolus, tam contempitor & negligens præceptorum Domini, vt nõ fratrum suorum cum posset, saluti consuleret: vt eos perniciosis superstitionibus oppressos esse negligeret? Si inuidiam metuebat: tam meticolosus erat, tam timidus, tam diffidens Deo: vt in illo periculo dereritius officium desereret? Dei & religionis causam suscipere atque agere non auderet? Sin in Deum culpam coniecerat, vt ferè faciunt, cum exitum reperire non possunt: præclara erit & pietatis plena defensio. Rursus igitur quæro, vbi Dei bonitas? vbi rerum humanarum prouidentia? vbi beneuolentia & misericordia erga humanum genus? cur veritatem tot & tantarum rerum per tot secula ignorari & latere voluit? hæc deinde erant Martini Lutheri opera inuestigari & percipi voluit? cur tantam hominum multitudinè in terræ est passus, cum veritate præfacta & cognita posset conseruari? Age si Ecclesia illa sine nomine, quam isti Catholicam dicent fuisse, sibi quiescentem putabat: quid ita opposita illi altera, quam impietas de inueteratæ superstitionis infimulant, etiam ipsa quiescebat? Cur Romani Pontifices, quos tyrannos fuisse videri volunt: cui certe iuris ac dignitatis suæ semper retinentes fuerunt, tam apertè, vel potius leno patiebantur animo illum hominum cœcum cum Romana, cui ipsi præsidebant, Ecclesia dissidere? Cur non ob eam causam concilia conuocabant? Cur de concordia nõ agebant? Quando enim vllum hominum genus aut tam numero exiguum, aut tam locis dispersum ab sede Apostolica distaret: cui non Romani se opposuerint Pontifices & aut aduersariorum animos Dei auxilio sanauerint: aut in sententia peruenientes manentes grauisimis eos decretis confixerint? Somnia ista sunt, ridiculaque commenta fuisse superioribus seculis Ecclesiam nescio quam, quam nominare non possunt, nec

Ecc doce-

docere: ex quo hominum genere conflent: quemadmodum
 descripta fuerit: quam orbis terrarum partem incolerent
 cum disciplina, fide, mysteriis Lutheranam Ecclesiam cognoscere
 & concordare, quæ si vlla usquam fuisset, aliquid de ea meminerit
 proditum, aliquid annalium monumentis mandatum fuisset,
 quæ eius alicubi reliquæ superessent: aut suo illa ipsius indicio
 aut aliorum investigatione deprehensa fuisset, ac cognoscere
 non similia atq; his temporibus, rum quoq; inter Ecclesiam
 las existissent certamina. Quod si hoc, quo adversari
 defensionis genus probabitur: si ad elevandam Ecclesiam
 licæ, & Christianorum populorum contra ipsos stantem
 ritatem & fidem, licebit eis ad Ecclesiam quandam
 modò inauditam, sed ipsis etiam incognitam confiteri
 esse Catholicam Ecclesiam dicitur, illam esse quæ à
 ritu regatur, quæ minimè errare possit: cuius vnus
 storiæ debeat. hanc verò nostram, quam nos, patres
 nostri, ac tam multorum seculorum antiquitas
 xerit, errare ipsam, & errauisse iam pridem: neq;
 Antichristi Ecclesiam: si in hac inquam commentum
 calumnia delirescere eis licebit, ne apertè impij
 mentur, si sine dissimulatione vlla ab Ecclesia
 riant: de concordia, de pace, de otio, de quiete,
 Ecclesie in perpetuum actum est: non hoc modo
 in posterum etiam seditiosissimus quisq; ad
 Ecclesiam perturbabit. Nihil est, quod quisquam
 diis illam & contentionibus conquiescere vnquam
 ex aliis dissensiones orientur, sine vilo earum
 nim turbulentes homines ambitione, ira, odio
 infuncta Satanae concitatos, a vexanda Ecclesia
 impedit, quò minus vt cuiq; eorum libitum
 tumultusque dogmatis alicuius nouitate
 rum ne literarum testimonia? At sacris ipsis
 ecclesia sentiat, interpretandis, quis ignorat
 genus summa cum pertinacia suorum dogmatum
 tueri atque defendere? Quid enim Arius? quid
 quid Eunomius? quid Sabellius? quid Eutyche
 quid Helvidius? quid Iovinianus? quid illi
 Manichæi? quid tot aliarum sectarum principes
 das impias opiniones suas, quibus tandem
 librorum nixi sunt testimoniis? An verò
 ptis & auctoritate resellentur? At illos
 quantumvis licet doctrina, & vitæ sanctitate
 cris explicandis literis, ac dijudicandis fidei
 cinatos esse contendunt. Illorum sententiam

hant Ecclesie consentum fuisse. Num ergo ad concilium voca-
 bantur: Enimvero concilio habito ipsi omnes, qui ab eis dissen-
 serunt, ac eorum disciplinam improbant: iniquos iudices iura-
 bant: perperam iudicatum fuisse: circumventos se & iniuria da-
 mna priorum dogmata clamare, & vociferari non desissent,
 Ponticem Maximum eiusue legatos, qui illi Concilio maio-
 rum exemplo praefuerint: Episcopos, qui conuenerint, negabunt
 suuendos esse Catholicae Ecclesiae sacerdotes: eoque minime
 num esse, si errauerint: negabunt sacras literas recte ab eis in-
 scriptas atque enodatas fuisse: vt aliud habeatur Concilium,
 & priorum causa de integro cognoscatur, postulabunt. In quo si
 illis mos geratur, in infinitum res serpet. Semper enim de Con-
 cilij superioris actis, seditiosis hominibus postulanti-
 bus, nouum habendum erit Concilium. Ita nihil explicari nec transigi vnquam
 poterit: neque quid de qua re credendum sit, constitui ac de-
 finire: rancoreque aberit, vt conciliorum auctoritate veteres dis-
 cordiae tollantur: vt etiam nouae de ipsis Conciliis futurae sint
 controuersiae. Reliquum igitur erit vt huiusmodi hominum tem-
 perantia atque imprudentia, Catholicae Ecclesiae per terrarum
 eodem diffusa opponatur auctoritas. At illi fatebuntur quidem
 grauem ipsi esse auctoritatem Ecclesiae Catholicae. Verum si il-
 las auctoritates eis obstituerit: veram illam esse, & Catholicam
 minime concedent: & istorum exemplo commentitiam quan-
 dam Ecclesiam inducent: illam secum facere: cum illius fide &
 iudicatis dogmata sua congruere affirmabunt. Hic si quis, qui
 nam ea Ecclesia sit, ex ipsis requiret: & vt ea sibi demonstretur,
 postulat: operam perdet, quorum ea hominum sit, scire se ne-
 gabit: aut certe aliquam impiorum hominum sectam iam pri-
 dem damnatam extinctamque proferet: quam veram & ger-
 manam defendent Ecclesiam fuisse. Quid igitur fide nostra in-
 certum: quid institutis mutabilis: quid Ecclesiae statu futurum
 est periclitatus: si dimissa vera Ecclesia, inducatur commenti-
 tia: si pro ea, quae nota sit, asciscatur incognita? Quid Origene
 patro, quid Tertulliano, quid Ireneo, quid Augustino, quid Hie-
 ronymo, quid alijs tam multis, tam doctis, tam sanctis viris fue-
 rit insipientius, qui impijs temporum suorum hominibus nihil
 magis quam Catholicae Ecclesiae consensum opponendum puta-
 uerint? Ne illi facile, ac nullo negotio poterant repellere: si eam,
 eius auctoritate ipsi tantopere nitebantur, veram esse aduersa-
 riam Ecclesiam negauissent. Hoc sine defensionis genere isti vte-
 rantur: & hanc inanem ac nugatoriam Ecclesiam inducerent, si
 ex animo concordiae studerent: si quietam in posterum Ecclesiam
 elicerent: cum ea defensione leuissimo cuique aditus ad illam
 veritatem, oppugnanda, perturbanda patefiat: cu illa suscepta

commentaria Ecclesia, nihil inuestigande veritati, nihil interpretandis literis, nihil tollendis dissidiis loci, nihil in Ecclesia ad tuendam dignitatem suam praesidij relinquarum iudicium igitur, aspernandum, respiciendum est a pio- rum animis atque auribus Ecclesiae huius incognita com- munitum: quo nihil nec vanius, nec ad commouendas & alio- rum conditiones aptius fingi potest. Quid ergo: dixerit aliqui, segete superioribus temporibus quenquam inuentum fuisse, qui dogmata Lutheranorum defenderet ac probaret: Ego vero hanc hoc do, & concedo. Fateor per multa istos à variis vicerum do- gmatum auctoribus transulisse. Neque enim tantum apertis & solertia valuerunt: vt excogitare omnia ipsi, & communi potuerint. quiddam à Berengario didicerunt: multi enim Viclei eiusque discipulorum fontibus detruunt. Nonnullam atque aded multum Patavinus illos Marcellus adu- enim mira hominum facilitas in inuentis peritissimam & dilu- sissimi cuiusque approbandis: diligentia in transferenda. Ne ego extitisse quenquam arbitror multis abhinc seculis tam con- temptum atque ignobilem prauae alicuius sententiae auctorem cuius ex scriptis summa diligentia perquisitis non nisi ad quae- cerpserint. Nec tamen parum multa ipsi suo vt dicitur, auctore cogitarunt & repererunt: ne si omnino alieni fuissent: quae- tardo videlicet extitisse ingenio viderentur. Verum neque tam- fatis est, id quod neminem arbitror negaturum, hoc docere, nisi alter sumus, aut plura etiam dogmata ex his, quae Lutherus, & quae sectatores defendunt, vni fuisse alieni hominum generis, quando probata. Vt enim partem aliquam istius disciplinae re- nuerit, modò non omnem: nihilominus ab Ecclesia alienam esse- set. Illa, quam tantoperè iactant, & verbis defendunt, cum re- lant: illa, inquam, Evangelica doctrina vniuersa necesse est, pro- eo hominum cœtu retenta fuerit, quo is vera etiam ecclesiae Ec- clesiae fuisse. Nominent igitur natione aliquam, si possunt: quae- istam Lutheranam istam disciplinam probauerit, quoniam quae- dem eandem illam, atque Evangelicam esse contendunt: quae- quam eadem, quae Lutherus, senserit: quod ad ritus, quod ad sa- rimoniae, quod ad sacra, quod ad instituta, quod ad mysteria, quae- tiner: nulla de re omnino dissenserit. nullum, non dicam hominum genus, sed ne singularem quidem hominem poterunt mouere. Sed quae nam ad alios isti acceperint, videamus: ac primo in- sanctissimo Christi corporis mysterio agamus. Extinguitur: raris abhinc circiter quingentis Berengarius quidam. Is cum sup- rioribus omnibus seculis, ex eo tempore, quo Christus operatus- rat: tot, tamque impiorum & audacium hominum segete- tissent: nec tamen quisquam tam praecipis, tam peritissimam

desse cupidos inuentus fuisset, qui illud sanctissimum mysterium, vel verbo violare ausus esset: cum que panem illum & vinum, post consecrationem non iam panem & vinum, sed verum corpus, & sanguinem Christi esse sanctissimi viri, auctoresque locupletissimi in diversis orbis terrarum regionibus commorati vno ore concordantem ac scriptum reliquissent: Cyprianus, & Augustinus in Africa: Hilarius in Gallia: Ambrosius, Leo, Gregorius in Italia: Chrysostomus in Thracia: Theophylactus in Mœcia: Ioannes Damascenus in Syria: Origenes, Cyrillus & Athanasius in Aegypto: et quo illum haud dubie vniuersa Ecclesie consensus esse intelligi liceret. Cumque Christi verba illud instituentis mysterium adeo perspicua & aperta essent: vt neque auctoritatem cuiusquam, neque interpretationem requirerent: repente furiosissimus Satanae administrator opponere se grauissimis auctoribus, repugnare consensui Catholicae Ecclesie, aduersari factis Evangelicorum verbis cepit: & panis illius ac vini naturam contemdit post consecrationem minime mutari. Non manarat tamen malum istud longius. Nam & doctissimi viri statim hominis amentie obuiam terant: & post eiusdem furorem concilia quaedam damnauerant. Existerunt aliquot post seculis Ioannes Viclesus, eiusque astipulatores, Ioannes Hulsus, & Hieronymus Pragensis, tres seditiosissimi homines, qui alia quadam ratione violare mysterij illius sanctitatem ausi sunt: quibus tam quoque Catholica se opposuit Ecclesia: frequentissimoque Constantiensi Concilio eorum impietatem condemnauit. Ea potentis tanto potest successit Lutherus: qui Constantiensi Concilij auctoritatem repudians, perpetuumque totius Ecclesie consensum pro nihilo putans, incredibili temeritate omnes populos, gentes, nationes, Italos, Hispanos, Gallos, Germanos, Latinos, vniuersam denique toto terrarum orbe diffusam Ecclesiam ausus est simulachrorum cultus, ac summae superstitionis arguere. Hic trium seditiosorum hominum Lutheranae impietatis iustagatorum commemoratio, vtrum ad istam disciplinam commendandam valebit: an ad condemnandam? assentiendum Lutheri erit, quia Viclesus, Ioannis Hulsus, Hieronymique Pragensis impiam sententiam reuocauerit: an non potius ob eam ipsam causam dissentiendum, quod eos huius sui dogmatis auctores laudet, quos vniuersa iam pridem Ecclesia condemnauerit? Nonne cum illi damnati sunt, vno eodemque tempore in Lutheranam lata sententia est? isque impius hostisq; Ecclesie est iudicatus? Quid aliud est Christum in deserto loco, in solitudine, in penitentialibus querere: nisi eum in Hussitarum grege, in Valdensium conuentibus, in huiusmodi sectarum latibus vestigare? Nonne quod moderatissimus homo & concordiae pacisque aman-

tissimus, vniuersam Ecclesiam in retores à Deo constitutos
 citare, populos regesq; Christianos seditionis & sceleris
 concionibus inflammaré in Romanos Pontifices, eorumq; in
 sedem Apostolicam, hoc est, fundamenta Ecclesie labellati
 atq; euertere conatus est, in eo furorem audaciamque Petrus
 Marfilij renouauit. Ille enim quo se in Ludouici Bavarie gratiam
 insinualet cum Pontifice Romano graues inimicitias gerens, di
 ut ex obreftatione Pontificum Romanorum crederet, librum
 egidit, quem pacis defensoré in scriptis quo libro egressus pa
 cis defensor, quantum in ipso est, Romanos Pontifices commenda
 bit, & cum diuinis decretis, tum humanis legibus conuulsi
 iura extorquet atq; omnem illi augustæ sedis dignitatem merita
 temq; detrahit. Quod verò Lutherus, & quidam eius discipuli,
 omnia fato & necessitate fieri nihil in potestate nostra fuisse
 agi nos, non agere a principio dixerunt, cum idē sententiam
 nonnulli quoq; veteres Philosophi tum Viclei illius sui Lan
 ruiq; Vallensis opinionem impiam & humano generi perni
 sam reuocârunt: huius tamē postea impietatem dogmata, qua
 eam intelligebant nimis apertam atq; inuidiosam fore, quodam
 ex parte contulerunt. Ex quo ipsorum disciplina inconstans &
 nimis aduersa est. In ea tamen sententia persisterunt, ut in gene
 rantem nostram esse, quod ad rectè agendum, & diuinis precep
 ptis obtemperandum attinet, liberam. Ita cum in maximo reuer
 & ad salutem animorū necessariis libertatem nobis eripiant, au
 nimis & ad rerū caducarum administrationem permissam
 relinquunt. Quod contemnda esse docent auctoritatē Ecclē
 siæ abstinere nos statis diebus quodam ciborum genere laborari,
 Iovinianum huius impietatis auctorem secuti sunt. Quod venia
 tollunt: quod negant orari Deum, nec rem diuinam fieri oportere
 pro mortuis, quodam ex parte Aerianam illam, cuius supra me
 minimus, hæresin excitarunt. Quod sacerdotum perniciosum
 neq; sacerdotum ordinem ab reliquis, qui sacris initiati non sunt,
 separant: in eo non Aerij quidem amentiam inuouant: sed in illis
 profectò vehementius insanunt. Ille cum sacerdos esse, non
 pontificatus, quem concupierat, assē qui potuisset: repulsi de
 re factus, ut Augustinus significat, Aerianus, sui credo ecclesiasti
 di causa, repente disputare & confirmare cepit, nihil inter Sa
 cerdotum & reliquorum sacerdotum ordinem ac dignitatem
 teresse: idq; non ut pontificiam dignitatem abijceret: sed ut
 norum sacerdotum extolleret. Isti verò non Aerij modo sed Va
 leñ etiam illius impietate superata, sacerdotum cum reprobis
 omnino prophanis hominibus communicant. Ita sacrosanctum
 honorem multò etiam vehementius violant, atque dedecorant.
 De imaginibus porro eorum, qui propter sanctitatem & no

noctem vitam, in caelestium concilium sunt relati, ipsam Ico-
nomiam tot seculis post haeresim sunt secuti: cu tamen eam
non ignorarent primu frequentissimo Romae habito ob ea cau-
sam concilio, deinde Niceno posteriore esse ipsum illud dogma
coelestium atq; damnatu. Atq; haec, & alia non pauca (q; breuitatis
causa omittimus) dogmata, ab alijs impiarum disciplinaru ma-
gnis accepta & iam pridem explosa retulerunt. Illa vero eorum
peccata, & ut ita dicam, sunt vernacula: quod negant sacerdo-
tum, negant matrimonium, negant confirmationem, qua dici-
tur, habenda esse mysteria: extremam vero sacri olei vnctionem
eius verbis petulantissimis irrident. Ita ex septem illis sacrosan-
ctis mysterijs, quae iam inde ab Apostolorum temporibus vsq; ad
nostra tempora sancta Catholica summa cum cerimonia semper
suscipiant Ecclesia, sublati quatuor, tria omnino reliqua faciunt:
de quibus tamen ipsis ne cum ecclesia quidem consenti-
unt ne nimiu credo, ecclesiae consensui tribuere videntur. Tan-
tu eos rerum nouandarum studiu inuasit: tanta Christianae disci-
plinae cõmunitate cupiditas: tanta obrectandi & aduersandi ec-
clesiae Catholicae libido tenet: novos quosdam ipsi ritus tu initi-
andi homines Christo, tu agendi salutaris illius instituti a Domi-
no nostro conuulsi: nouam ratione confitentoru peccatoru im-
penitentia multitudini gratam admodum, & plausibilem inducunt.
Quorundam multi eoru (si inauditam impietate) sacrificiu ipsum
quodiduanum ad colendum, orandum, placandum Deum, atq; v-
tappodam grato animo assidue Christi pro salute nostra in cruce
immolati, memotiam comparatum, omnibus locis summa
cum cerimonia semper factum: quod tanto antequam Christus
nasceret, Deus ipse Malachiae ore testificatus est, tantopere gra-
tum sibi & acceptum fore: illam inquam puram & mundam (sic
eum Malachias appellat) oblationem, vt rem profus inutilem
& impeditiõni affinem repudiant. Præterea epicurei theologi im-
probant sacerdotum, & aliorum, qui sacris initiati sunt, vitam
caelibem: hoc etiam Iouiniano illo, cuius supra meminimus, in-
temperantiores, quod is eum vite caelibis matrimoniu equaret, gra-
tu illud tamen vite genus Deo esse non negauit: atq; etiam ipse
vixisse caelibis traditur. Isti vero nec valere quicquam hanc vite
rationem ad conciliandũ nobis & placandũ Deum affuerant: sic-
tari ne vlla quide alia recte facta: & tantũ absuit, vt caelibem vitã
degeere voluerint: vt eorum plurimi doctorem suum Lutherum in-
uocant, cum sacerdotes fuissent, & se caelibes perpetuo victuros
seu vouissent: sine vlla religione ductis vxoribus fidem Deo da-
tam obstrictamque violant. Itaque sodalitates eorum: qui Deo
sacrosanctam deuotione consecrati quasi in familijs diuorum quo-
rumdam numerantur, illis ipsis Apostolorum temporibus in si-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tutas, vel maxime hoc nomine vituperant: quod illis adscriptis
 paupertatis & obedientiæ: tum etiam vite cœlibis, perpetuæ
 continentiæ: vorum suscipere soleant. Et quod vix genus
 filius, Chrysostomus, tot alij sanctissimi viri vel maxime
 bus extulerunt: vel etiam sumi fecerit: ipsi Basilio, Chrysostomo
 videlicet sapientiores vehementer damnant atque improban-
 Sunt quidem aliæ quoque non pauca propriæ eorum præsentis
 que sententiæ: nos tamen eas breuitatis causa prætermissas
 quàmquam horum quoque ipsorum, quæ commemorantur
 dogmatum nonnulla videri possunt à Ioanne illo Vichetio
 esse: quem tamen temeritate, audacia, impietate supercili-
 sunt. Sed quid plura de eorum arrogantia & cupiditate
 rum rerum commemorem? qui tanquam in illud summum
 sti tribunal ascendissent: ita quæstiones exercerant: iudicia
 non singulares homines, sed gentes vniuersas Ecclesiæ
 stultitiæ, superstitionis, impietatisque condemnant: non enim
 modo nationes, Italos, Gallos, Hispanos: sed suos etiam ipsorum
 maiores, atque vno verbo vniuersam Ecclesiæ a Christo
 pridem descivisse pronunciant: ad arbitrium suum omnia
 cant: præscribunt ac decernunt, quæcunque eorum sententia
 Leges veteres antiquant: novas sanciunt: totius Christiani
 nis consensum repudiant: conciliorum auctoritatem
 tur: sanctissimorum virorum vetustissimorumque auctori-
 uant testimonio: Non iam ipsi Ecclesiæ, novos ritus, nouas
 monias, noua sacra, nouum sacerdotum genus introductum
 credendum, quid sentiendum, quid agendum sit, tanquam
 cum Apostolo in cœlum rapti fuissent, ita se certum, omnino
 exploratum habere profitentur & dicunt. Quis statueret
 vtrum impudentiores detestabilioresque sint, quod dogmata
 liorum impietatis iam pridem conuicta & explorata reuocant, an
 quod a se sine noua ipsi, & post hominum memoriam innotuit
 portentia constringere? Et cum tam multa defendant, quæ
 ctissima antiquissimaque concilia summo & perpetuo
 Christiani nominis consensu damnauerint, non hoc ipsam
 que eorum disciplinæ fidem abrogabit: aut quisquam tam
 cōs erit, tam à mente consilioque alienus, ut quæcumque
 finxerint, ea Spiritus ipsius sancti oracula esse censat: quæ
 celeberrima frequentissimaque concilia Spiritu sancto
 decreuerint, quæ grauissimi auctores memoriæ literis
 derint, quæ Catholica Ecclesia semper secum ipsa confirmata
 concursu senserit, ea præ vnus Lutheri, eiusque sectatorum
 mentis despiciat atque contemnat: Ac si inter se tamen
 rent: minus aliquanto manifesta eorum impietas teneatur. Non
 non nobiscum magis, quam ipsi inter se digladiantur & disci-

quo nullum affecti certius argumētum eorum impietatis potest. In quo illis nimirum idem vsu venit, quod alijs scētis huiusmodi contigit non paucis memoria proditum est. Sic ille Simonianæ sectæ fons heresis in multos riuulos dimanauit: sic Ariana scētis in Eunomianā, Macedonianā, Arianā sectam est discessit. Pari igitur ratione impiorum & seditiosorum hominum in Germania factio, in Anabaptistas, Lutheranosque diuisa est. Quæ dicitur se manus non disputationibus tantum, altercationibusque certantur: sed armis etiam & prælijs dimicant. Nec vero Lutherani diutius in vna constituerunt eademque sententia. Aufi enim quidam sunt à Luthero haud leuiter dissentire ipsorum magistro ac principe. Itaque auctore Oecolampadio & eius subscriptore Zuinglio, ea rursus scissa est factio. Atque vt exempli causam vnam in primis maximam & grauissimam proponam, de qua inter se dissentire ceperunt: Lutherus, & qui ipsum secuti sunt, censent in pane naturam vtramque panis & veri corporis Christi post consecrationem continentam esse. Oecolampadius vero, & qui ab eo fuerunt, Christi corpus negant ad naturam panis accedere: sed panem illum etiam post illa solennia verba esse nihil aliud quam panem esse censuerunt. Ita vna eademque de re, & ea quidem longe grauissima in magna sunt varietate & dissensione constituti. O disciplinam mutabilem, variam, inconstantem: modo hoc, modo illud defendunt. Atqui hæc sunt fallæ eorum impietate, rationis, non obscura, non adumbrata, sed expressa signa ac penitissima. Veritas enim haud quaquam esse multiplex potest: sed vt spiritus diuinus est vnicus, ita verum, quod illo docente cognoscitur, singulare atque vnum est. Quid ergo, si quilibet eorum causa minime abhorrens, illis se in disciplinam tradere cogitet, quo nam eorum vtrum doctore ac magistro: ad eorum se conferat quem ceteris anteponat? Lutherum ne? Istius ille quidem cum dissensionis auctor, tum præclare discipline magister fuit, princeps ille ætate nostra, vt gloriari solet, ista enuncians & patefecit iam pridem ignorata incognitaque mysteria. At ab illo discipulum abdaxerint Oecolampadius & Zuinglius, neque passi fuerint probabiliorem Lutheri sententiam videri quam suam. Quantas igitur illi misero offuderit tenebras istorum inter se distractio, & opinionum dogmatumque varietas? Nonne ergo ex hac quoque sententiarum dissimilitudine disciplinæ: mutabilitate quibus intellexerit, quam isti à vera Ecclesia longe ab sint? Nunquam enim ea à se discrepat, nunquam dissentit, ac ne accidere id quidem pacto villo potest. Cum n. firmamentum illa & columna sit veritatis, vt diximus, nec plus vno verum, nec plus vno quidem rectum esse possit, semper sibi ista necessitas constet, mirabiliterque consentiat. Isti vero tantum abest, vt

Ecc 3 diuis

diutius inter se congruere poterint: ut eorum plerique in sententiis
 rebus alias aliter senserint. Euenit igitur eis, quod sua uentura
 torib. solet, si quando ab recto itinere aberrarint. Vt n. illi aliam
 alij sententias ingredientibus vagantur nullum secuti periculum regni
 num ducem. Ita isti duce Ecclesia carentes, quam religionem, quae
 de recto fidei religionisq; curriculo tenere decebat, alij et
 alij diuericula impietatis ingressi sunt: neq; vlla alia fere in re
 si sentiendi contra atque Catholica Ecclesia sentiat, pertinacia
 permanent. Itaque vna aliqua de re eorum opinionem redarguit,
 & prauam esse falsamq; doceas: non illi in Ecclesia sententiam
 transeant: sed continuo pro ea, quam refelleris, aliam admodum
 absurdam reprehendamq; substituunt, hanc quoque plene
 firmes ac reprehendas: ne Ecclesia quidem ita conuicta alter
 ant, sed vt sunt in comminiscendo ingeniosi, atq; vt falsae opinio
 nes vna eademq; de re possunt esse copulatae: cum veritas sua
 simplex sit: aliud quoddam statim portentum excogitat. Deniq; quouis
 anfractus & tramites quamuis arduos deuotissq; persequen
 tur potius, quam in rectam & planam viam deducere Ecclesia rebant.
 Quamquam quid est, quod quisquam eos miretur cum Ecclesia
 pertinaciter pugnare: quibus ne ipsis quidem inter se viderent con
 uenire: Sed tamen vis est magna veritatis. Hec illos tanta animo
 rum obstinatione sibi obstitentes nonnunquam rapit, & ad argu
 tionem sui reluctantes attrahit. Velut in ea quaestione, quae de deo
 est, & ademptione iustitiae, aduersarij initio ducit & doctorem suum
 Lutherum secuti, & quicquid ille effutisset, Pythagoraeorum nos
 defendentes, iustos per fidem solam nos effici persuasum habebat.
 Fidem autem is intelligi volebat, per quam consideremus remitti
 ti nobis à Deo peccata omnia: & in eius gratiam nos recipere idq;
 propter mortem, & satisfactionem Christi. Non ille amorum &
 charitatem erga Deum, non detestationem superioris vitae, non
 studium seruandi diuina praeccepta in posterum requirebat. In
 na illa confidentia, & summa securitate animi totam salutem &
 iustitiam nostrae rationem locabat. Eam vnam qui afferret: iudicium
 illum, & pium, & sanctum effici dicebat: atq; ab omni lege soluta
 & liberum ac salutare accepta, vt eius vtar verbo, futurum, quatenus
 que postea recte faceret ita facere, vt nihil omnino de salute
 amplius sollicitus esset, atque anxius. Nec mirum, si recta facta
 peruacanea ducebat: cuius hoc decretum fuit inopinatum illi
 atq; admirabile, omnia recte facta, re vera esse peccata. Atque
 in ea definita fide minime sibi consistit, sed vt est incerta
 & varius: cum multis varijsq; libris ediderit: alibi eam aliter do
 scripsit: cum in definitionibus eius magna in se non verberum
 solum (nam id quidem ferendum esset) sed quod turpissimum est,
 sententiarum etiam varietas. Is in hanc sententiam impium &
 116

Ancilla ipse: & sectatores suos adduxerat: propterea quod
 aliquot huiusmodi sententia in sacris literis occurrunt, fidem
 facile, quae alicui salutem attulerit: credidisse quempiam, & ea re
 iustitiam fuisse, & Dei gratiam assecutum. Quamquam ipse exi-
 stitauerim potius vultum hominem, cum nosset homines natu-
 ra propensos esse ad voluptates corporis, & ad vitae luxum atque
 licentiam: & simul intelligeret, quam maximè recte facta, pias-
 que cogitationes & cōsilia nostra abiecit: tam maximè visum
 illi Dei largitè & misericordiam extolli eiusmodi excogitauisse
 dogma: quod ab improbis & flagitiosis hominibus, propter vi-
 uendi licentiam libenter susciperetur: Ab imperitis & rudibus
 inconsiderate propter speciem quandam modestiae probaretur.
 Repugnabat huic eius decreto apertissimus ex epistola Iacobi lo-
 cus, qui scriptum est, nō ex fide tantum iustificari nos, sed etiam
 ex operibus. Homo impudentissimus, cum nullam excogitare
 excusationem eorum verborū interpretationem posset: totam eam
 reprobabat ab vniuersa Ecclesia omni tempore comprobata epi-
 stola. Et hac opinio de adeptione iustitiae absurda, falsa, per-
 niciosa. Omnibus enim fere locis factorum voluminum scri-
 ptum est, seruari oportere praecepta, si quis saluus esse, & vitam
 aeternam assequi cupiat. Deum vnicuique aut pro peccatis sup-
 plicia, aut pro rectè factis praemia redditurum: nequaquam satis
 esse Christo credere, cum ipsi etiam credant & contremiscant
 Demones: etiam si quis fidem omnem habeat, charitatem au-
 tem non habeat, nihil eum esse. Cum his, & alijs huiusmodi
 sententijs & cohortationibus ad rectè viuendum, & Dei prae-
 cepto obtemperandum Euangelia, epistola, sacri libri omnes ple-
 ni ac repleti sint: non potuerunt isti tot diuinorum testimonio-
 rum pondus & gravitatem diutius sustinere: ne tam aperta co-
 rumpi impietas, summa inscitia coniuncta fidem reliquae ipsorum
 disciplinae abrogaret. Itaque in nostrorum sententiam transie-
 runt: & fidem per quam iusti efficiamur, viam esse, hoc est eum
 charitate iunctam oportere confessi sunt. Non est omnino hic
 huiusmodi explicandae atque explicandae rei locus. Tantum eos, qui
 haec nostra legunt, admonendos putauimus, vt praeter certissi-
 ma illa sacrarum literarum testimonia Catholicae Ecclesiae sen-
 tentiam cum Lutherana illa sententia conferant, & vtra earum
 ad coercendas hominum cupiditates, ad refrenandas libidines,
 ad repimendam iniustitiam: eosque, vt castè, vt modestè, vt piè
 viuant, incitandos, accommodatior sit, atque aptior: diligenter
 perpendant atque considerent. Sic enim vtra earū cautior sit, vtra
 probabilior, & verior, facile iudicabunt. Atqui Lutherus fidem
 uicere in duntaxat, ac potius confidentiā quandam requirens, hoc
 sentit: neque enim ne nūc quidē, qui in eadem sunt opinione, hoc
 differunt.

dissimulant) eum, qui semel per eiusmodi fidem iustus ex iustis
 effectus, & à Deo in gratiam receptus sit: quamvis & crebro,
 graviter postea usque ad supremum vitæ diem deliquerit: non
 quam tamen ex iusto amplius iniustum effectum sit: neque vi-
 lum omnino quamvis atrox ab eo admissum scelus, capitalis illi
 atque exitiosum fore. At hoc quibus hominibus persuasum sit, non
 haud dubie ad turpiter, obscenæ & flagitiosæ vivendum horretur,
 atque alliciat: quippe qui utcumque vixerint: saluos se esse
 & beatos futuros esse non dubitent. nec vero eos delictorum ho-
 rum vere, atque ex animo poeniteat: qui se illorum impunitate
 ac licentiam adeptos esse confidunt. At vero Ecclesia non tam
 ociosam, & solitariam: sed cum spe & charitate, præclaræ
 societate copulatam, atque connexam, semperque cogit
 meditantem: quæ Deo grata, acceptaque sit, ut iusti efficiantur
 requirès, eiusmodi nobis vitæ licentiam omnem præcidit. Quo-
 porem, securitatem quæ excutit, cauta enim est, & sapiens: acce-
 diunt nos clementia & lenitate abuti: sed Apostoli præcep-
 tum memores esse vult admonentis, ut cum timore & tremore
 salutis nostræ consulamus: & ut qui ex nobis fiat, videat ne cadat.
 Ergo segnes, ignavosque & desidiosos homines Lutherianorum do-
 gma ad rectè agendum reddit: ad delinquendum vero & capitali-
 bus obsequendum non intemperantes solum, sed eos etiam,
 qui modestiores sunt, incitat. Ecclesia contra a vitis, poenitentia
 & suppliciorum metu nos deceret: ad vitam pite honesteque, ut
 que vitæ à Domino nostro præscriptum est, degenam præmissio-
 rum spe alliciat, ut dubitari minimè oporteat: quin Lutheri disci-
 plina quam perniciosam, tam falsam sit: Ecclesiam vera, & salutaris.
 Nam quod boni quidam viri verentur: ne si paululum modo nos-
 tris rectè factis tribuerimus, in Pelagianam arrogantiam vitium de-
 cidamus: minimè id quidem verendum est. Etenim rectè factis
 ipsi omnia gratissimo animo Deo ipsorum auctori acceptaverunt:
 quippe sine cuius instinctu atque auxilio nihil rectè agi
 nobis, ac ne institui quidem posse persuasum habemus. Ne vero
 rectè vivendo aeternam vitam promereamur, non id vis, & ratio
 ipsa nostrorum rectè factorum præstat: sed diuinæ benignita-
 tis abundantia, pias actiones & voluntates nostras, quantum ce-
 cunquæ sunt, tanto præmio compensantis. Sed alias fortasse hoc
 locum subtilius vberiusque Deo iuvante, tractabimus. Nunc
 Lutherum revertamur. Is primo censuit: atque edito libro asseruit,
 esse rectum illud animorum receptaculum: in quo
 morum sordes ac macula expientur: in quo quidem & Carthago
 consentiebat Ecclesia, & gravissimis vetustissimisque auctori-
 tibus Origeni, Eusebio, Cypriano, Augustino, multisque alijs
 sentiebatur: tamen de poenæ & cruciatu genere novum quid-
 dam

Nam commovebat: vt facile apparet, ne piè quidem sentire eum
 sine impietate posse. Nunc an ipse sententiam mutauerit, igno-
 ro. quamquam hominis leuitas facit, vt mutauisse existimem.
 Certius discipuli de hoc vel maxime ab Ecclesia dissentiunt.
 Quis ergo istorum disciplina instabilis? quid decretis murabi-
 lius? quid rota ratione inconstantius dici potest? Nunquam fere
 in re eademque sententia permanent. Huc & illuc eorum men-
 tes vagantur & fluctuant: ab Ecclesia dissident: a magistro saepe
 decedunt: ne inter se quidem congruunt, aut si ad quoddam tem-
 pus congruere se simulant regenda: dissensionis suae causa, paulo
 post tamen altercantur & pugnant. Vnde haec tanta inconstan-
 tia? vnde haec tanquam fluctuum, sic opinionum tam crebra mu-
 tatio? si diuini Spiritus internuncij sunt atque interpretes, vt
 videri volunt, selecti ab eo, ad haec humano generi fundenda ora-
 cula: cur in decretis suis tantopere vacillant? cur tantis de rebus
 tam variè & sentunt? Sin illo minime afflati sunt, vt
 re ipsa indicat: quid eis arrogantius dici potest? qui commentis
 suis maiorem quam perpetuo Ecclesiae Catholicae consensui fi-
 dem haberi velint. Hanc coram vt dixi, disciplinae inconstantiam,
 & sententiarum opinionumque repugnantiam, ac summam va-
 rietatem, qui diligenter secum considerarint: quod illustrius &
 grauius illorum impietatis iudicium ac testimonium requirent?
 Quod si vel maxime inter se consentirent: parum ne ex his, quae
 attulerimus, perpicuum est, quid de vniuersa eorum disciplina
 sentiendum sit? Primum enim docuimus Ecclesiam, à qua isti
 dissentiant, nunquam errare posse, sed veritatis eam & Reli-
 gionis magistrum vnam esse certissimam. Tum ostendimus,
 cum Lutherus pacem ex Ecclesia sustulerit: inimicitias, odia, dis-
 sentiones in gentibus, in ciuitatibus, in singulis propè familijs
 conuolare: tumultus domesticos, ciuiles seditiones, socialia bella
 excitare: caedum vbique, rapinarum, incendiorum, sacrilegio-
 rum, nefandarum libidinum, atque impunitatum licentiam, &
 caedum attulerit: horum illi perditorum consiliorum, nefariae,
 & disciplinae nequaquam clementissimum Deum auctorem exti-
 tisse. Scitane illum malorum omnium facinorum impulsori ad-
 ministrum se, & venturo Antichristo satellitem praebuisse. Dein-
 de eorum deduximus, vt aduersarij alterutrum defendere cogan-
 tur, aut ante Lutherum Ecclesiam defecisse, aut vbi ea latitaret,
 & ad quos redacta esset, obsecrum atque incognitum fuisse: quo-
 rum verum dixerint, falsum ac nugatorium futurum, ac ne acci-
 dere quidem potuisse. Postremo demonstrauimus, id quod ad
 rem vehementer pertinet, de maxima Lutheranorum dogma-
 tum parte iam ab Ecclesia iudicium factum esse, falsa illa & praua
 & corrupta iudicata, & multorum conciliorum iam pridem auctori-
 tate

tate condemnata. Reliquum est vt ex Lutheri persona & mortis
quidam de eius disciplina existimandum sit, coniectura cap-
tur. Inuitus me hercule in hac oratione verborum. Nihil enim
tantopere abhorret à natura ac moribus meis, quam vt conici-
etiam si lacessar, etiam id & iure possim & vere facere, maleficium.
Verum cum suscepta sanctissimi parentis Ecclesie propugnatio,
& communis salutis studium hoc postulet: vt & de auctore illius
perniciosa disciplina aliquid dicatur, officij ratio me, vt spero, a
perulantia suspicione vindicabit. Nec tamen de homine plura
dicam: tantum omnes admonebo, vt quoniam ad faciendam si-
dem permagni refert, quis cuiusque dogmatis auctor sit, iustitiam
vitam moresque considerent. Scurrilis enim hominis pernam
& incredibilis arrogantia ex omnibus eius scriptis facile potest
perspici. Illa vero eius innupta nuptia, nefaria cuiusdam ho-
minis testes, iam pridem peruagata & omnium sermone tamque
celebrata sunt. Tum cogitent, num vsq; eo graues & inuestigata
in Dei populo defecerint: vt neminem spiritus sanctus Lutherum
potiorem nec magis idoneum inuenire potuerit disciplinam pu-
blice correctorem, veritatis magistrum, oraculorum suorum in-
terpretem? Num adeo efforta fuerit Ecclesia, vt nemo tota Ita-
lia, Gallia, Hispania, Germania ipsa tota alijs in prouincijs non
illo castior, modestior, probior, ac certe minus impudens, minus
procax, minus improbus superesset? Qui si etiam egregie mode-
ratus, & summe sanctus atque innocens fuisset, contumacia tamen
de aeterna cuiusque salute agatur, fides illi habenda? continuò
propter vnus hominis auctoritatem descendendum ab Ecclesia
còtinuo patres, maiores nostri, tota antiquitas summe damna-
da superstitionis atque impietatis fuit: praesertim cum non vna illa
rem alteram mutaret, sed totam Christiani hominis discipli-
nam perturbaret, omnium animis inestas, & penitus inuitas op-
niones euelleret, vetustissima instituta deleter, pontificis leges
rescinderet, conciliorum decreta infirmaret, vniuersam denique
Christi Ecclesiam vnus oppugnaret homuncio? Non in mentem
venit, quanta sit humanorū ingeniorum infirmitas: quam multa
summa sanctitate homines & pari doctrina praediti, temporibus
etiam antiquis errauerint? Quis ex antiquitate omni commo-
morari potest, Cypriano pietate sanctior, auctoritate grauior,
doctrina eruditior? Is tamen tantus tamque excellens vir, etiam
non minima errauit. Quantum Tertulliani ingenium, quanta
eloquentia, quantum defendendae religionis nostrae studiū
terit, illius grauisima, quae extant, scripta declarant: eius quoque
nonnullae iure sunt reprehensae improbarumque sententiae. Quae
Origenis illius Admantij, quam admirabilis ingenij magnitudo
eo? quanta cum reliquarum disciplinarum omnium cogitatio

vultu in primis sacrarum literarū fuit? quanta porro apud omnes
 propter insignem eius vitæ sanctitatem, & propter innumerabi-
 liter ingenij monumenta, auctoritas? quanta nominis cele-
 britas erit? Ne is quidem tantus vir non in errores aliquos
 quædam incidit? Atque ut multos alios omittam, quem Au-
 gustino vel ex grecis, vel ex latinis auctoribus acutorem pro-
 fecti doctorem possumus? Is tamen tanta vel ingenij præ-
 stantia, vel vitæ sanctitate vir & se errare posse ingenue est confes-
 sus, & sua ipsemet errata multa correxit. Quod si illi tot & tam
 clari Ecclesie proceres labi & errare potuerunt, sicuti quidem
 eos errasse non est dubium, quis seditiosissimum hominem,
 vita ut fertur, impurissimum, ingenio certe & eruditione nequa-
 quam cum illis summis & clarissimis scriptoribus comparan-
 dum, minime errare potuisse existimet? Forsitan querat aliquis,
 quid ita rari multi ab eo inducti atque decepti sint? Cuius rei
 causas supra attingimus: quas tamen repetere hoc loco non alie-
 num videtur. Nam mihi quidem consideranti, cur tam multi il-
 lis dogmatū amuli & sectatores inveniuntur: tribus id de cau-
 sis potissimum accidisse videri solet. Nouitatis studio, viuendi li-
 centia, sacerdotum inuidia. Primum enim disciplinæ suæ splen-
 didissimum pretendere cepit nomen doctrinæ, ut ipse dicebat,
 Evangelicæ. Veritatem gloriabatur se ex densissimis tenebris
 eruisse. Maiores nostros nullam sacrarum literarum intelligen-
 tiam habuisse dicebat, quarum ipse videlicet perfectam esse
 cognitionem singulari Spiritus sancti beneficio consecutus. Est
 autem hæc humanæ ingenij natura, ut cum speciosis facile deci-
 pitur vocabulis, tum rerum nouitate maxime capiatur. Id adeo
 cum multis alijs ex rebus intelligi, tum vel ex eo maxime iudi-
 cari potest, quod superioribus seculis nemo vnquam tam absur-
 da, tam maudica, tam aperte sacrarum librorum testimonijs
 repugnata, tam à communi hominum notione ac sensu ab-
 horrentia dogmata, potuit fingere, & comminisci, quin aliqui
 disciplinam eius non modo probauerint, sed tanquam diuinitus
 excogitatum suspexerint. Quæ enim illa Cerdonis? quæ Valenti-
 ni? quæ Manicheorum? dogmata ne dicam, an somnia, fuerunt?
 quæ tamen tantum absfuit, ut continuo exploderentur, ut etiam
 plurimi diuina illa esse arbitarentur oracula. Quid hoc in sacra-
 rum literarū studio duntaxat visu venit? ac non cum in alijs disci-
 plinis, tum imprimis in ea, quæ est de natura rerum, philosophia
 contrigit? quæ enim cogitari sententia tam absurda, ac tam ino-
 portata potest, cuius non aliqui & existerit auctor & plurimos
 impudenter ac defensores inuenit? Quid enim tam cōmen-
 tum, quam illa Anaxagoræ homocōmeria, hoc est, particula
 animæ, & Sphærus (sic enim ille diuinam mentem appellauit)

in eis

in eis fecernendis occupatus? quid tam incredibile, quam Deo moeriti corpuscula indiuidua, eaq; varia & multiformia, ex quorum concussione mundi conflarentur innumerabiles, quorum alij occiderent, alij orirentur. Quid tam inopinatum, quam illi mens singularis Auerrois, quae omnium cogitationibus semper praesto esset? Non est necesse antiquorum philosophorum omnia absurda opinionum commenta, de Deo, de mundo, de terra, de aëre, de animi natura, de bonorum ac malorum finibus, de alijs rebus cognitione dignis persequi. Fuerunt enim prope innumerabilia. Nec tamen defuerunt, qui illa quamuis aperte fallacia irridenda, & verissima esse existimarent, & summo studio pernacitiaeque defenderent. Ex quo intelligitur, quam proceris homines sint, & plerumque praecipites ad assentiendum auctorum disciplinarum & sententiarum auctoribus. Ergo nouitas ynnu Lutheranae disciplinae suffragata est. Huc accessit vitia vniuersumque licentia, cuius imprimis appetens atque audax etiam noua hominum multitudo. Itaq; cum Lutherus & eandem inueniendi licentiam concupisset, & sectatoribus suis proponere, & quae maiorum nostrorum leges tollerere: quae sunt de ieiunijs, de carnijs ac ciborum quorundam statis anni diebus abstinencia, ad coercendam carnis lasciuia consuetudine, & illas quae sacrosantum ordini & reliquis Deo consecratis vitis ac fecerant auctoritate monio interdicitur: cumq; recte facta omnia pro nihilo putaret, in vna fiducia ac securitate animi omnem salutis necessitudinem positam & constitutam esse assereret: grauissimum, & deinde feruoris iugum hominum Christianorum certatim excuteret: sectam suam hac in re Maomethis calliditatem imitatus propter has sensuum illecebras & delinimenta frequentant. Cum vero in Pontifices Romanos & cunctum sacerdotum ordinem, quem iampridem odio inuidiaq; flagrare intelligebat: reprobentissimis scriptis & concionibus dicacissimus homo inuechiretur: nihil eius inuentis plausibilius, nihil disciplinae probabilius videbatur. Quamobrem tum rerum nouarum studium inperitis hominibus natura vel maxime insitum, tum licentia inuidia, tum Pontificum & reliquorum sacerdotum inuidiam iampridem opes, offensaque propter multorum vitia exultatio, plus apud multos valuit, quam maiorum auctoritas, quam consensus Ecclesiae, quam veritatis vis, quam pontificum sacerdotumque maiestas. Verum haec ipsa, quae vulgus ad turbandum impulerunt, prudentes & graues viros hortari ad quaedam debent. Primum disciplina istorum ob eam ipsam rationem quod noua est, pijs debet & consideratis hominibus suspensionem mouere, ne non probanda sit. Maiores enim, non nostri temporis, sed etiam istorum, quorum nos auctoritate nitimur, cum ipsi

Illos ortos impiè reprehendant, longe profecto plus viderunt,
 & maiore erga Deum religione præditi fuerunt. Est autem arro-
 gantiam dominum, maiorum suorum auctoritatem aspernari, &
 se illis vel ingenio, vel sapientia antepone. Quod si in ijs cæri-
 bus, quæ civitates dicimus, seditionibus excitatis, eorum, qui a
 veterum notarum consilijs abhorrentes, præsentem statum Repu-
 blicæ desiderant: merito semper fuit laudata constantia: non
 enim Ecclesiæ quoque, qui simili gravitate atq; constantia ocio,
 quieti, & concordiz consulunt, meliores iudicandi sunt, quam
 qui eas statim turbulenta ratione commutant? Nam quod à
 libero maior voluptatum fruendari potestas sectatoribus suis
 permittitur, id tantum abest, ut sapientes homines allicere de-
 beat, ut etiam maximè debeat detertere. Non enim illa animo-
 rum summi & corporum immortalitas ac summa felicitas oble-
 ctatione sensuum & vivendi licentia, quam isti falso liberratem
 vocant Christianam, patitur: sed continentia, sed frugalitate,
 sed vigilijs, comparatur. neque illud tam eximium præmium Dei
 in ista cœca ignavis & cessantibus, sed currentibus, laboranti-
 busque largitur. Invidia vero ratio sicut magnam ad animos im-
 periorum inflammandos vim habet: ita ad grauium & modera-
 torum hominum mentes impellendas infirma & imbecilla esse
 debet. Hos enim ipsum, quod isti faciunt, quam maximè Ponti-
 ficum Romanorum & sacerdotum invidiam augentes: indicat
 eos, quod cause suæ minimè considerant, ad hoc perfrugium non
 minus necessario, quam libenter descendere. In quo nimirum
 otiosos alios & callidos imitantur: qui si quando causam mi-
 nis bonam defendendam susceperint: odio, invidia, & huius-
 modi animorum motibus excitandis, iudicibus imperitis erro-
 rem obijcere conantur. Nihil autem minus in sapientem virum
 cadit: nihil tam ab eius gravitate & cogitata ratione alienum
 est, quam vlla animi motione perturbatum ad iudicandum im-
 pelli. Aliud vero est sacrosancta religionis nostræ mysteria tolle-
 re: aliud corruptos sacerdotum mores reprehendere. Aliud leges
 optimas antiquare: aliud eorum vitam, qui legibus minimè pa-
 reant, vituperare. Aliud denique Pontificum aliquot Romano-
 rum, qui possent à Christo permittit forsitam aliquando abusi-
 bus, facti damnare. Aliud eos summos fuisse Pontifices, & sum-
 ma potestate præditos negare. Hæc secerni, distinguere oportet,
 quo minimè error obijciatur. Ac ne quis, quæ reprehensione
 & correptione digna sint: aut non animadverti à me, aut etiam
 probari existimet: non faciam, ut sigillatim enumerem instituta,
 quæ magnam neque omnino inultam sacerdotum ordini inui-
 diam constanterunt. hoc in vniuersum de sacerdotibus, dolenter
 quidem, sed tamen ingenuè dicam & fatebor: factum esse mul-
 torum

torum vitijs & peccatis, vt cunctus iam pridem ordo male actus
& deesse putetur officio ac dignitati suæ. cum tamen ne nichil
quidem memoria pauci in illo ordine insint, probi & integri vi-
quibus nullam oratione mea labem aspergi volo. itaque velle
menter à Deo optandum est: vt corrigenda sacerdotum discipu-
na, hæc pars Reipublicæ Christianæ, ægra conualescat. Et quod
Deo iuuante, bonis aduentibus, futurum esse minime desperan-
dum est. Non enim hæc morum & disciplinæ correctio in ad-
uersarij magis verbo efflagitant, quam optimus quisque, et ad-
reuera expectit. Neque ego istos eo nomine reprehendunt, quod
seculi nostri vitia minime sibi reticenda & dissimulanda prece-
rint. Id enim proborum & ingenuorum hominum, in rebus
publice consulentium fuisse: si ea modo, quam oportet ab-
lis adhibita fuisset moderatio. Sed quod tanta verborum im-
mitate id egerint, tam petulantibus male dictis, tam grauiora
Sedem Apostolicam & eundem sacerdotum ordinem commo-
lijs, sine vilo bonorum, improborumque discrimine, fluctuata
sua, sine grauitate: hoc vero magnopere reprehensibilem et
conquerendum videtur. Quod vero ob eam causam & debeat
ipsi ab Ecclesia: & alios ad defectionem sollicitare, & diuina omnia
atque humana misere infiruerunt: cuius id tandem futurum,
cuius temeritatis fuit? quo id bonorum & proborum titu-
rum exemplo factum? quo Christi? quo Apostolorum proce-
pro? Equando Christus præscripsit, vt in Ecclesia sua turbæ cre-
rentur? commouerentur tumultus? seditiones excitarentur?
Equando iussit, vt oues Pastorem ab ipso met impediunt turbu-
serent? illum insequerentur? illum oppugnarent? Quæ res illi
quam accuratè? quam sedulo nos admonuit, vt paci omnino ver-
pore studeremus? vt concordiam & mutua charitatem coler-
mus: quo studio Deum patrem est precatus, vt vnum efficiat
inter nos, quemadmodum ipse & pater vnum sunt? Quæ: cum
principi Apostolorum oues suas pascendas summa cum potestate
regendasq; commisit, & in eius persona summum pontificatum
instituit, quo qui fungerentur, ipsius essent Vicarij: nonne qua-
topere parendum eis, atque obediendum esset, aperte indicant?
Quæcunq; enim scripta sunt, ad nostram, inquit Apostolorum
strinam scripta sunt. Cum igitur Ecclesiæ illæ Iudicæ, post-
mulachrum & forma Ecclesiæ Christianæ fuit, vnus presertim
rum princeps sacerdotum, cum summus sacerdos & pontifex
cebat: cumq; ij qui amplissimo illo sacerdotio preceant, non
nunquam ita viuerent vt eorum mores nequaquam cum terro-
ne congruerent: num Christus eos ex illa sede deturbare, cum
ejici, num priuari sacerdotio voluit? Ille vero discipulis suis
ferte mandauit, vt etiam talibus pontificibus obedirent. Super-

habetum Moysi, inquit, sederunt Scribae & Pharisei: omnia
 ergo quaeque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera
 vero non nolite facere. dicunt enim & non faciunt. Quod si il-
 los adhibitis Populi Hebraei Pontificibus, etiam si Scribae &
 Pharisei essent, tantam auctoritatem tribuit, tantumque ipse, cum
 Deus esset, honorem habuit. quid nos, quanto opere tandem
 dominum ac Dei nostri Vicarios, Petri successores, vniuersae Eccle-
 siae principes, audire & colere debemus: praesertim cum omnis à
 nobis habitus illis honos, Christo, cuius personam sustinent, ha-
 beamus: neque sperni possint, quin is à quo constituti sunt, sum-
 mus Deus & praepotens, contemnatur. Nulla est homine Chri-
 stiano dignior virtus, nulla Deo gratior, quam modestia, & hu-
 militas, ac demissio animi, quae dicitur. Hac virtute affectis, bea-
 titudo à Christo, qui fidem fallere non potest, & domicilium
 caelestis promissum est. Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam
 illorum est regnum caelorum. Quid? illius vita, quam in terris
 vivit, quae nobis ad imitandum est propolita, nonne huius virtu-
 tis specimen atque exemplum fuit? Cuius enim animi humilita-
 tis fuit, hominem fieri, qui Deus esset? seruum, qui omnium do-
 minus? infimis hominibus parere, per quem reges ipsi impera-
 rant? Quis si qua in re haec modestia cernitur, in obtemperando
 Magistratibus, & superiores colendo, maxime cernitur: quibus
 quidem vobis pareamus, cum alibi Paulus, cum ea quae est ad Roma-
 nos Epistola, praecipit. Omnis anima, inquit, potestatibus super-
 emmentibus subdita esto. Non enim est potestas, nisi à Deo.
 Quae vero sunt potestates, à Deo ordinatae sunt. Itaque quis
 quis resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resi-
 stit, ipse sibi damnationem accipiet. Quod si cuius potesta-
 ti, cui subiecti sumus, obtemperare & dicto audientes esse de-
 beamus, summum sacerdotem, cui cuncta Ecclesia commissa &
 commendata est, negligamus? Mores eius non fero. At Deus,
 & illum scri, & te, fortasse ipso deteriorem. Eius institutus of-
 fendor. Quid? Deus tu vitijs & delictis tuis magnopere dele-
 ctari putas? Collocavit ille ea sede sacerdotem, qui moribus
 praecelleret tuis. Non à quo tu rationem vitae arroganter reposce-
 res, qui tibi quae agenda essent praescriberet. Non cui tu ad ar-
 bitrium tuum imperares. Quis es tu, qui seruum tam arrogan-
 ter iudicas alienum? Domino suo ille stat aut cadit: eique vni
 vitae suae & pontificatus commissi rationem debet reddere. Ve-
 rum ut dixi, alia morum ratio est, alia religionis. Aliud est sacer-
 dotum & pontificum vitam accusare. Aliud fidem & auctorita-
 tem Ecclesiae derogare. Neque ego cuiusquam vitia defendo: ve-
 rum inique & impie facere eos censeo, qui propter corruptos ho-
 minum mores cum sanctissima parente nefarium bellum gerant.

Scelus est: patricidium est, eam violare matrem, quæ non in eam ediderit, quid? illam, quæ editos in spem ecclesiæ hæreticis iterum generavit: quæ tot diuinis beneficijs ornata auxit: quæ Deo nos vero patri nostro restituit: quanto magis scelus ac patricidium est oppugnare & deletam extrinsecus expere? Quam autem isti spem habent? quid se profecturos putant? Non vident cæci: non ex diuinis oraculis, non ex feruente eorum intelligunt, se eam impugnare aggressos esse, quæ eorum quidem, & vexari ad quoddam tempus potest: tamen expugnataque opprimi non potest. Apud Elaiam enim Dominus hæc Ecclesiæ dicit: Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui inuani eruducetem aquas diluuij ultra super terram: sic iuravi, & transsear tibi, & non increpem te. Montes enim commouentur & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedat: & fedus pacis meæ non mouebitur, dixit miserator tuus Dominus. Christus vero apud Matthæum: Super hanc inquit portam edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non preualebunt aduersus eam. Et alio loco apud eundem auctorem ait: Ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Non igitur hominum consilij deleri Ecclesia potest: cui Deus semper misericordia præsto est: quæ ita Apostolica in hæreticos accipit: ut nihil aduersus eam portæ valeant inferorum: quæ Christi sponsi sui præsidio sulca atque munita est? Quid Neronis, quid Domitiani, quid Diocletiani, quid Decij, Romanorum imperatorum crudelitas obtulit? quid Constantij furor? quid Valentinij impietas? quid Iuliani perfidia nocuit? Nonne quanto immanissimi tyranni vehementius in eam saeuierunt: tanto illa celebrior, splendidior, amplior, effecta est? Vbi sane Arrij? vbi Macedonij? vbi Nouati sectæ? vbi tot alie domesticorum bestium factiones, tam infestæ? tam frequentes? Nonne deuotissimæ ac superatis illis victrix egit Ecclesia Dei gloriosissimos triumphos? Atqui ut ex omnibus superiorum temporum certaminibus incolumis euasit: profecto in posterum quoque Deus inuicte, salua permanebit: nec quæ tot alia portenta vicit ac superauit, vnus Lutheri furori audaciaque succumbet. Quam obrem omnes, qui ab illo corrupti deceptique sunt: etiam atque etiam obsecro, considerent, quam reliquerint, quem sequantur. Anteponant vnus hominis temeritati, auctoritatem totius, quamquam quam errare potest, Ecclesiæ. Anteponant Lutheri dilucidissimos illos Patres auctoresque grauissimos, Basilios, Hieronymos, Athanasios, Leones, Gregorios, Hieronymos, Augustinos, Ambrosios, Cyprianos, & quoniam labi ac decipi humanitas est, redeant iam in viam, redeant in sinum & complexum sanctissimæ parentis: ad quos illa excipiendos summo cum desiderio

passis manibus occurrit. Non agitur, ut sepius admonui, de huius
 mortali vita subsidijis: non de opibus contenditur: non de for-
 tunis desepatur. De immortalitate animorum & corporum, de
 sempiterna felicitate, de illa celesti sede domicilioque decerni-
 tur: quae omnia recte viventibus ita sunt proposita, si in Ecclesia
 esse nec beatitudinis, nec salutis. Ut enim quo tempore terra-
 rum orbis elugione est obrutus: qui extra naucem illam Noë fue-
 runt, eorum saluus & incolumis esse nemo potuit: ita qui Eccle-
 sia temere exierint, nequeunt nisi in eam redierint, conseruari:
 nec potest Christo Ecclesiae capiti annexus esse, qui sit ab Eccle-
 sia ipsius corpore separatus. In quo ut omnes qui ab eo diuisi
 sunt, iterum coniungantur: & constituenda concordia
 omnes contentiones ac dissidia tollantur: sup-
 pliciter Deum, omni animi studio
 oro atque obsecro.

FINIS.

fff 3 ANTO.